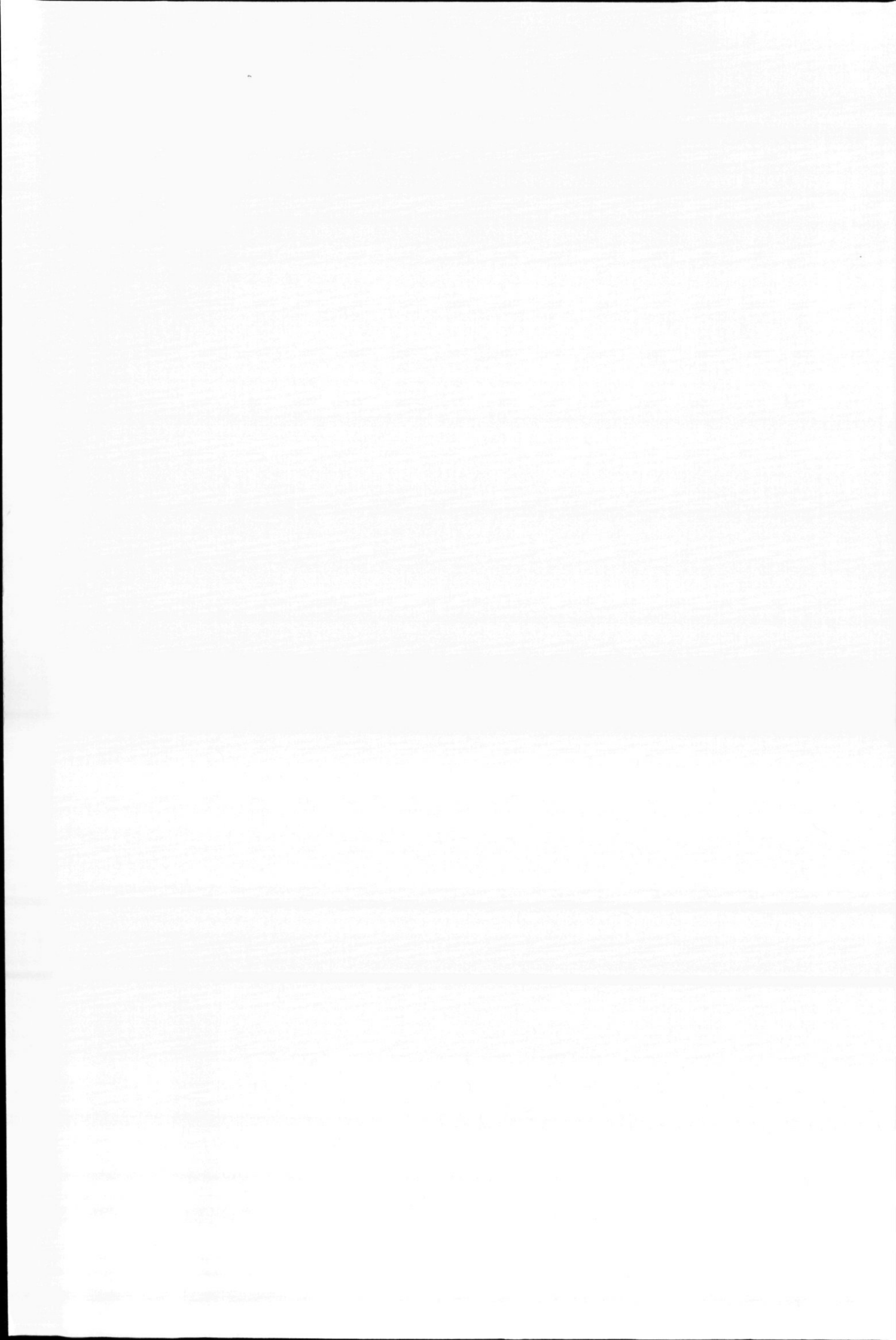

Overdruk uit tijdschrift "De Plate" jg. 40, 2011, p. 148-169, p. 177-198 en p. 205-209

**ALBERT I EN ELISABETH IN HET KONINKLIJK CHALET OOSTENDE
1910-1914**

(inclusief) de renovaties aan het gebouw en aan het Oud Koninklijk Paleis (tot 1914)

**Emile SMISSAERT
Yves DINGENS**

Albert I en Elisabeth in het Koninklijk Chalet, Oostende 1910-1914:
(inclusief:) de renovaties aan het gebouw en aan het Oud Koninklijk Paleis (tot 1914) (*)

door Emile SMISSAERT (concept, initiële naspeuringen, red.);
i.s.m. Yves DINGENS (grondige G.O.D **-.research, iconografie)

“ Het verblijf van de Koninklijke Familie te Oostende is bij uitstek altijd een reclame voor onze stad!” (in: L'Echo d'Ostende (weekblad); 4 oktober 1919)

[1902], 1910-1914, [1918] :
CALENDARIUM VAN HUN VERBLIJVEN TE OOSTENDE

[1902: 5 juli: officieel bezoek van het Prinsenvaar aan Oostende].

1909: 18-19 december: pleidooi door Burgemeester A. Pieters om behoud van Oostende als Koninklijke Residentie, 'la capitale estivale du Royaume'.

1910: 7 juni - ? : 1ste aankomst van de Koninklijke Familie en verblijf, vooralsnog in de "Villa Osterrieth" (Zeedijk, Mariakerke).

1911: - 11 januari en 22 mei: inspectie door Koning Albert van werken aan het Chalet;
- 05 juni-20 juli: hun 1ste verblijf aldaar met de kinderen.

1911, 20 december & 1912, 9 januari: 2de oponthoud van de Koninklijke Familie in het Chalet.

1912, 10 juni- 02 juli: hun 3de verblijf op de Zeedijk van Oostende in het Chalet.

1913: - januari: 4de vakantieverblijf aldaar van de Koninklijke Familie;
- 6 maart: de Koning inspecteert de werken aan het kleine Chalet van Raversijde- aan zee;
- einde mei: kort oponthoud van enkele dagen; bezoek aan o.a. het K.W. "Ibis";
- 20 juni: officiële audiëntie met middagmaal;
- 18 juli- 21 augustus: 5de villegiatuur aan zee in hun Chalet;
- 12 november: inspectie door Koning Albert van het Chalet en het staketsel van Oostende;
- 18 november: verdere inspectie door de Koning, nu in de haven en te Raversijde.

1914: - 13 januari: weerom inspectie van de haven en te Raversijde door Koning Albert;
- 27 maart: controle op werken aan staketsel, Oud Koninklijk Paleis, zeeobservatorium (Raversijde);
- 13-24 april: 6de, wat korter verblijf van de Koninklijke Familie in het Chalet;
- 17 juni - ? juni : een 7de verblijf in het Chalet;
- 11 juli - ? juli: aanzet tot en voortijdig opgeheven 8ste zomervakantie. De Koning vat post te Brussel ...
- 4 augustus: Alom wapengekletter en -gestommel! België meegesleept in wat weldra algemeen de "Grote Oorlog" (1914-1918) wordt genoemd.
- 10-12 oktober: de Belgische troepenmacht op algemene terugtocht ... Koning Albert en de Koningin ongewild terug op het Chalet om aldaar te beraadslagen met de Legerstaf. "Vreemd gevoel zich hier terug te vinden" ...

Midden oktober 1914 – midden oktober 1918: het Chalet wordt langdurig ingenomen door de Duitsers.

1918: - 17 oktober: Oostende tegen de middag bevrijd!
- 18 oktober: Albert I en Elisabeth namen officieel weer bezit van het fel geteisterde Oostende.
- 11 november: algemene Wapenstilstand. Wereldoorlog I was voorbij ...

1. ALBERT I (Brussel, 1875 – Marche-les-Dames, 1934) TREEDT OP HET VOORPLAN:

De nieuwe, nog maar vierendertig jaar “oude” Koning, in de bloei van zijn leven en kunnen, legde op 23 december 1909, twee dagen vóór Kerstdag, de eed van trouw af aan de Grondwet. Hij was de eerste Koning der Belgen die dat in de beide landstalen deed (1). Zes dagen tevoren, op 17 december 1909, was Leopold II, 74 jaar, onverwacht en vrij vlug, na een kortstondige ziekte, overleden. Niet betreurd want algemeen ongeliefd -en hij wist dat verduiveld goed, maar hij trok het zich niet aan -bij het gros der Belgen:o.m. te autoritair, teveel uithuizig, geen “bon père de famille” noch echtgenoot, en nog meer van dat fraais. Om ons te beperken tot de factor *Oostende* alwaar hij zich wél geliefd, meer bepaald essentieel nuttig en nodig (in die volgorde), wist te maken.. Einde juli, begin augustus 1908 vertoefde hij voor het laatst in zijn “*tweede koninklijke residentie*” en *enfant chéri*, de Stad Oostende, *la capitale d'été du Royaume*, die hem omwille van zijn weldaden en trouwe bezoeken standvastig erkentelijk gebleven was (2). Op 2 augustus 1908 hield hij, ter gelegenheid van het internationaal militair tornooi van de scherm sport en –kunst, een ontvangst op zijn Koninklijk Chalet. Acht dagen later, op 10 augustus 1908, verliet Leopold II, *le protecteur royal d'Ostende*, zijn gekoesterde stad aan zee. En niemand bevroedde, dat deze Koning er nooit meer zou terugkeren. Ook “hij” niet (3). Voor 1909 dat zijn jaar van afsterven was, hadden zijn dokters hem “verboden” om nog de zeelucht op te zoeken wegens de hem voortdurend plagende arteriosclerose. Al bij al, hij was een indrukmakende maar kilhartige, bazige Vorst, - met *grote gaven* (ongewoon dynamisch en intelligent, met grootse maar kostelijke visies en een verbazende inzet en doorzettende dadenkracht) én met *grote gebreken*, hier niet relevant om in details te treden, die de *mens* in hem - bij nadere kennismaking, toen en nu, goeddeels en teleurstellend – deden afbrokkelen. Niettemin... een kloeke en door sommigen met tegenzin aanvaarde, *incontournabele* persoonlijkheid - dat wel - en het valt niet te betwisten dat hij mede zijn stempel op het tijdsgebeuren van toen wist te drukken en te vestigen.

De badstad Oostende, haar magistraat en de gehele bevolking die in grote getale van het “seizoen” en de gestadig toestromende “vreemdelingen (de *vrindes*) moest leven, waren er beducht voor, dat de aantredende Koning en zijn gezin “elders” (wat ze niet zo lang geleden inderdaad deden aan onze kust) hun “tweede, (zomer)residentie” zouden gaan opzoeken. En ja, niet geheel ten onrechte. Bij wisseling van regime zijn een “andere aanpak” en “wisselende gebruiken” zo goed als altijd de regel – hetzij beter, hetzij ... minder geslaagd, - kwestie van zich in elk geval te laten gelden en zich te affirmeren. Menigeen had erop gelet, dat “men” (in Brussel) van plan was om geheel de entourage van “wijlen de Koning” onverwijld opzij te schuiven. Een nieuwe wind waaide thans door het Paleis: jarenlange intimi als Ingenbleek, generaal Jungbluth en meerdere hem toegewijde personen traden nu op de voorgrond, in het zog van hun Meester. Die was opvallend heel wat menselijker in zijn gedrag en optreden. Significatief bv. is de opmerking van één van Alberts biografen: “(...) het is enkel veel later – heel veel later, nà de oorlog – dat men neef Albert om de haverklap zijn “welbeminde oom” voor de geest zag roepen, ongeduldig was om de vertragingen bij het oprichten van zijn standbeeld, dank zeggen door middel van persoonlijke brieven aan de schrijvers die boeken schreven over Leopold II en toenadering zoeken tot de oudgedienden van de koning,, zij die in de vergeethoek verzeild waren sedert 1909”(4). Zijn dochter Marie-José (wij komen later nog meermalen op haar terug, want zij is een kroongetuige) merkte in haar ‘memoires’ over haar ouders (p. 92) op, dat “(Albert) het met zijn oom over vele problemen eens was, maar dat zijn manier om ze te doen aanvaarden verschillend was (van Leopold), hij die zijn medewerkers als *ondergeschikten* behandelde. Albert I (daarentegen) wist hen te bejegenen met gevoelens van *achting en erkentelijkheid*”. Een groot verschil dus qua aanpak, gemoed en van omgang, - ze bleken kostbare kwaliteiten die de mensen charmeerden en hun genegenheid en zin voor “Koning, Volk en Vaderland” doende weg herwonnen en hernieuwd bezielde. De nieuwe Koning der Belgen was

zoals zijn voorgangers Franstalig (met wel een ietsje kennis van het Nederlands) en van leeftijd midden de dertig, flink van gedrag en van voorkomen, passend gehuwd met Elisabeth (Possenhofen, 25 juli 1876 – Brussel, 23 november 1965) die een bevallige én onbesproken vrouw van ongeveer dezelfde leeftijd uit de Beierse hoogadel was en die snel de Belgische geesten wist te veroveren. Zij handelden als “*bon père et bonne mère de famille*” van drie schatten van nog heel jonge kinderen en hijzelf kwam, hoewel levenslang teruggetrokken van aard en sceptisch, toch zeer goed over in brede lagen van de bevolking Hij was, gedroeg zich werkelijk als Koning en bleef toch genaakbaar. Men mocht instinctief dat jonge, ongecompliceerde, écht koninklijk koppel en men had er weldra een dieppenegen respect, ja enthousiasme voor over!. Anderzijds, er zijn vele anekdoten op schrift bewaard die wijzen op de *bonhomie* en de eenvoud van onze derde Vorst die graag – vaak incognito – een praatje maakte met de gewone man en die metterdaad er ook op stond dat de jonge prinsen opgevoed werden als *gewone* kinderen van “*gewone*” ouders. Dergelijke nobele principes, houdingen en ingesteldheid (al waren ze misschien gedeeltelijk overdreven ten overstaan van de buitenwereld?) grepen naar de harten en het gemoed van onze overgrootouders

...

Slechts één grappig, kort verhaal – als voorproevertje van wat hierna omstandiger en gevarieerd zal opgedist worden. “(...) De feiten gebeurden te Oostende, in 1910. Het ‘koptje van ’t hoofd’ werd toenmaals door een waker, een man van boven de zestig jaar, van de avond tot de ochtend in het oog gehouden. Op het einde van een nacht, bij het krieken van de dag, zag hij twee mannen aankomen waarvan één een zeer grote gestalte had. Weldra geraakte de ene met de anderen in gesprek. De beste kerel die al zijn tabak opgerookt had, deed navraag bij die heren of ze er geen bij zich hadden. De grootste van beiden beschikte inderdaad over pijptabak. Hij beijverde zich bij de zeeman om hem iets ervan te geven en reikte een Engelse tabakszak in zilver aan. Welnu, van zodra de wandelaars vertrokken waren, begon de waker van het andere staketsel die de heren herkend had, te roepen naar zijn maat: “’t Is Koning Albert die jou wat tabak gegeven heeft!”. “Niet mogelijk”, liet de andere horen, “hij had ‘*een vest*’ aan, zoals iedereen!” ...

In de persoon van de bejaarde maar bedachtzame, bestuurlijk zeer ervaren Burgemeester (5) Alfons Pieters (1845-1912) hadden wij in de hoofdstad-van-toen een geziene, flinke pleitbezorger. Nog het best te resumeren, vinden wij, met de toen gangbare, heden wat al te zelfbewust klinkende slogan: “*Ostende, la capitale d’été de la Belgique, la seconde résidence royale*”!. Mocht zo iets mogelijk zijn: aanschouwt dan nogmaals zijn weidse gebaren teneinde zijn argumenten kracht bij te zetten, luistert even naar dat welsprekend betoog, gedrapeerd in fraaie Franse, door ons vertaalde bewoordingen. Eén excerpt maar: “(...) Wij zijn ervan overtuigd, Sire, dat U zich zal blijven herinneren van de Oostendenaars die hun stad als *Koninklijke residentie* aanzien (...) Wij nemen, Sire, derhalve de eerbiedvolle vrijheid om van Uwe Majesteit de voortzetting te vragen van haar koninklijke toewijding” (6). Het is opvallend voor mensen-van-nu hoe schroomvol, hoe respectueus - en dat was schier algemeen het geval – “men” sprak over en handelde met de leden van het koninklijk gezin. Het leken in de ogen van die mensen haast buitenaardse, verheven wezens, - deugdzaam en schoonmenselijk, niet behept met de manieren, de noden en de tekorten van het alledaagse, met het falen en soms het feilen van ‘Jan Modaal’, ‘Mie Katoen’ en compagnie ... Tien dagen later, in haar *Chronique bruxelloise: correspondance particulière du “Carillon”* wist voornoemde Oostendse krant op te vangen: “Koning Albert I zal tijdens de zomer in uw stad met geheel zijn familie resideren; ten andere, aldus is de wens van Koningin Elisabeth (Possenhofen in Beieren, 1876 – Brussel, 1965) die een ware “*verliefdheid*” (sic, [vert. van: ‘*béguin*’]) heeft voor Oostende” (7). Dit beaamde haar lokaal dichtste concurrente, de “*Echo d’Ostende*”, op 27 december: “(...) Zulk nieuws zal in Oostende met zeer veel vreugde onthaald worden”. Met even verder: “Trouwens, wij konden er ons aan verwachten (...)”. Ja. Ja?? Heel héél zeker was men toch niet van zijn slag, want stonden immers in de loop der jaren het verworven topprestige in Europa én tevens zeer vele materiële belangen niet op het spel?. In een stad die overwegend van het telkens weer slagen van het hoogseizoen moest leven. Het liet zich raden. Onthullend, tekenend ook voor de toenmalige tijdsgeest en hevige interesse in ‘*royalty*’ bij het publiek was bijvoorbeeld volgende

aankondiging: "Films in de 'Scala'-zaal (Hertstraathelling), als supplement bij het vertoonde programma van 15-16 mei 1910: 'De begrafenis van Koning Leopold' en 'De troonsbestijging van Koning Albert: zijn intrede te Brussel' ... (7a).

2. ALBERT EN ELISABETH ALS PRINSENPAAR:

"L'Echo d'Oostende" van 9 oktober 1900: "Helaas, en wij betreuren het oprecht, kent Oostende Prins Albert niet goed. Behalve enkele zeldzame en korte verblijven die hij hier deed, toen hij nog zeer jong was, hebben wij geen bezoek meer van hem gehad (...)". Naar aanleiding van de hierboven genoemde opvolging in het Belgische Vorstenhuis overliep diezelfde Oostendse krant, einde 1909, hun diverse pleisterplaatsen aan onze Kust. "(...) H.K.H. waren opeenvolgend in De Haan, De Panne, Oostende. [Aldaar] eerst in de *Villa Nérée* die eenvoudig in huur betrokken werd en uiteindelijk in *Villa Osterrieth* met huurcontract". Zelfvoldaan stelde voornoemde krant vast, dat het paar, na een beetje overal aan de Kust vertoefd te hebben, uiteindelijk in Oostende belandde en bleef. "(...) De Koningin heeft niet minder een voorliefde voor Oostende. Een indrukwekkend bewijs is wel dat H.M. Oostende verkoos om te komen rusten vóór de geboorte van Prinses Marie José" (8). Vóór 1910 wensen wij even kort in te gaan op drie evenementen die de relatie van het Prinsenpaar met Oostende markeerden en bestendigden.

(1) Hun officiële bezoek aan de Stad Oostende op zaterdag 5 juli 1902

11 uur: aankomst station *Vandersweep* [sic]. Ontvangst door het College van Burgemeester en Schepenen. In stoet naar het Wapenplein via de Kapellestraat.

11u30': Receptie op het Stadhuis. Redevoering door dhr. Burgemeester. Voorstelling van de burgerlijke en militaire autoriteiten.

12 uur: Optocht op het Wapenplein van de scholen. "Salve", hymne: met woorden door dhr. Emile Mathy en met muziek door dhr. Léon Rinskopf (directeur van de Muziekacademie); uitgevoerd door dhr. Jean Noté (Opera van Parijs), de leerlingen van de Stadsscholen en het Symfonieorkest van het Kursaal. Défilé van de plaatselijke verenigingen.

13u30': lunch, in de salons van het Stadhuis.

14u30': in het Kursaal Groot 'artistiek' Concert. M.m.v. Mej. Thiéry van de 'Opéra comique de Paris', dhr. Jean Noté van de Opera van Parijs en van de leerlingen van de Muziekacademie o.l.v. dhr. Léon Rinskopf.

16 uur: afreis van H.K.H.

19u45': groot concert in het Kursaal

21 uur: openbare muziekkuitvoeringen. Vuurwerk. Verlichting van de Stad. Galabal in het Kursaal (10).

(2) Stichting van de zgn. "IBIS", 6 juli 1906, alsook zijn meevoelen met de vissersbevolking:

De krant "Le Carillon", midden augustus 1909: "(...) De Prins heeft recht op de erkentelijkheid vanwege Oostende door (wij citeren) "la création de l'Oeuvre des Pupilles de la Pêche" en door zijn ijveren voor de verdediging van de materiële belangen van de vissers van de Belgische Kust (...) (11). De belangstelling van Prins Albert voor de visserij was bekend. Op de stichtingsplechtigheid van het *Werk "Ibis"*, op 6 juli 1906, gaf hij zijn mening als volgt te kennen: "(...) Het opleidingsschip van de Kwekelingen der visserij zal bestemd zijn voor de kleine wezen, [van 6 tot 12 jaar] (...) De oprichting van deze instelling is geschied met slechts één enkel doel: het lot van de vissersbevolking verbeteren door het verspreiden van onderwijs, opvoeding en vakkennis onder de wezen (...) Moge [deze Kwekelingschool] ertoe bijdragen (om) aan onze Nationale Visserij de krachtige ontwikkeling te geven welke wij de naburige zeemogendheden benijden (...)". Prinses Elisabeth die hoogzwanger was, meldde afwezig op de stichting van het *Koninklijk Werk "Ibis"*

(12). Een ander initiatief was een hulpkas voor vissers (13). Alsmede een project tot het eventueel oprichten van een gemeenschappelijke rederij.

Ten gronde onderstreepte onlangs het lijvig uitgevallen, monumentaal te noemen memoriaal "*IBIS 1906-2006: een koninklijk verhaal*" (dat breedvoerig werd samengesteld door Philip Declercq in 2006) 's Konings prominente rol, prestige en daadkracht in het ijveren om de ontvoogding en zorg voor de wezen van de vissersbevolking. Die was hem er eerbiedig, waarachtig erkentelijk om. Vier anekdoten maar ter verduidelijking van Alberts persoonlijke betrokkenheid en/of liefdadigheid.

Einde januari 1911 liet de Vorst een som van 500 F. overhandigen, niet alleen aan de slachtoffers van de vergane O. 185 maar ook aan de ouders van matroos Heyndrickx die door een zeevloed overboord van de O. 174 was geslagen alsook aan de weduwe en de kinderen van de ongelukkige Labbeke (13a).

Ter gelegenheid van de eerste tocht in zee van "onze Prinsen", **zaterdag 24 juni 1911**, deed zich een gelegenheid voor om mogelijks hun gevoelens in daden te kunnen omzetten.

"(...) Het gerucht deed zaterdagmiddag de ronde dat Koning Albert aan boord van een kleine motorsloep van de "IBIS" het zeegat ingetrokken was. Zijne Majesteit was in gezelschap van Hunne Koninklijke Hoogheden de Hertog van Brabant [Leopold] en de Graaf van Vlaanderen [Karel]. Waren ook mee: generaal Jungbluth; Commandant Bultinck, secretaris van de "IBIS" en dhr. V. Plas, huisonderwijzer van de prinsen. Hun vertrek in zee was ongemerkt gebeurd; er was veel wind met derhalve weinig volk op het staketsel en geen sloepen vóór de haven.

Het nieuws van de koninklijke excursie, in het bijzonder op de Visserskaai, wekte een zekere emotie op. Het Visserskwartier zag met welgevallen dat de Koning op één van hun schepen reisde en dat de "kleine prinsen", zoals men hen hier noemde, hun eerste zeereis ondernamen in het gezelschap van Oostendse vissers.

Er was zelfs sprake van om op het uiteinde van het staketsel [= 't koptsje van 't hoofd] een manifestatie te houden, op het ogenblik van de terugreis van de koninklijke 'voyageurs'. Helaas, informatie over het uur van terugkeer mankeerden, en alle veronderstellingen op dat gebied werden verschalkt.

Wij zien in 's Konings daad iets anders dan een eenvoudige wens om de zee aan zijn kinderen te tonen. Ons schijnt het toe, dat hij het volgende in herinnering heeft willen brengen. Bij hen die koppig volharden om onze "visserskwestie" op het achterplan te schuiven. Dat zijn bekommernis waakzaam is. Dat, evenveel als vroeger Prins Albert van België [nu] Koning Albert op directe wijze belang stelt in onze visserijen. Dat hij persoonlijk hun verbreiding wenst aan te moedigen.

Er wordt, met de tocht die Zijne Majesteit komt te volbrengen, méér dan een voorbeeld gesteld: ze bevat voor onze leiders een les. Mogen zij het vatten! (...)" (13b).

Einde december 1911. "(...) De Koning te Oostende. Vergezeld door generaal Jungbluth heeft hij zich zaterdagmorgen begeven op de Dijk, tot voorbij Raversijde. Vanwaar hij de visserssloepen heeft kunnen gade slaan die gestrand waren op de kust, te Middelkerke, als gevolg van de laatste storm. 's Namiddags, rond 2 uur, bevond de Vorst zich op het staketsel, alwaar hij de sloep "**O. 42**" insgelijks op het strand gezet zag, ten oosten van de haven. Hij hield ongedwongen een praatje met de oude vissers die zich aldaar bevonden en hij had het met hen over de recente stormen. Hunne Majesteiten waren zeer onder de indruk van de plotse storm die opgestoken was, onmiddellijk na hun aankomst te Oostende.

En wij menen te weten, dat de Koning persoonlijk zal tussenkomen in verband met de dringende bijeen roeping van de parlementaire commissie die reeds enkele tijd geleden opgericht was (.) Met

de bedoeling studie te maken van de toepassing van de wet op de arbeidsongevallen, op de vissers en op de zeelieden in het algemeen (...)" (13c)

19 augustus 1913: Tijdens zijn vakantie heeft de Koning het hospitaalschip "*Notre Dame de la Mer*" bezocht. Het lag aangemeerd in het tweede handelsdok ter gelegenheid van het "Internationaal visserijcongres" (16 tot 19 augustus). Hij gaf een geldsom aan het Bestuur van de "*Société des Oeuvres de mer*" (13d).

(3) De geboorte, 4 augustus 1906, van prinses Marie-José:

De krant "De Zeewacht" bracht hieromtrent een week later een uitvoerige, nauwgezet-stipt geschreven berichtgeving:

Begin citaat "(...) Zaterdagmorgen om 3 ½ ure heeft Prinses Elisabeth het leven geschonken aan een dochtertje (...) Om 8u30' werd de eerste telegram gezonden naar de moeder van Prins Albert (...) en verder werden meer dan 200 telegraafberichten gestuurd naar al de prinselijke en vorstelijke huizen der gansche wereld. Rond 7 (sic) ure werd het nieuws aangekondigd in de stad en onmiddellijk werd de nationale vlag gehesen op de openbare gebouwen en aan de huizen. Om 9 ure werd een salvo geschoten van 21 slagen en om 10 ure hing aan de straten eene proclamatie van het Stadhuis (...) Om 11 ure werd de *Brabançonne* wel zes keers gespeeld op het Carillon, terwijl het Schepencollege zijne gelukwenschingen aan Prins Albert ging aanbieden. Gansch den dag kwamen gelukwenschingen en bloemtuilen in de *Villa Osterrieth*.; het telegram gezonden door Z.M. den Koning kwam rond 12 ure toe. 's Namiddags om 4 ure, ging de Z.E.H. Verhaeghe, pastor van St-Joseph, het voorloopig doopsel toedienen aan het prinselijk kind dat de volgende namen ontving: *Maria-Jozua-Charlotta-Hendrika-Sophia*. Het kind woog 4 kilo's toen het geboren werd en heeft een zwart krullekopje (...)

Den ganschen Zondag [5 augustus 1906] verdrong zich eene groote menigte vóór de "Villa Osterrieth" en de vreemdelingen in 't bijzonder, met de pleziertreinen aangekomen, hielden eraan eens te zien, waar de nieuwe prinses geboren was. Overal, den Zondag, wapperden de vlaggen: aan de gevel van de Kursaal en vermengden zich de Beiersche en de Belgische kleuren, alsook op de badkabielen van het strand.

Maandag [6 augustus 1906], om 2u40, stoomde in de statie de bijzondere trein met de overheden die onmiddellijk in den tram staptten, die ze geleidde tot bij de "Villa Osterrieth". De generaals alleen zijn in tenue. Aan den dijk wachtte eene groote menigte. Die heeren werden in den benedensalon ontvangen door Prins Albert, aan wien ze de hand drukken. De overheden waren: Ministers de Smet de Naeyer, Vanden Heuvel, De Trooz, generaal Cousebant, Vanderbruggen; de generaals Delée en Duroy de Blicquy; graaf d'Oultremont; MM. Janssens, procureur-generaal bij het Verbrekingshof, graaf de Merode, voorzitter van den Senaat; MM. Schollaert, voorzitter der Kamer en Pieters, burgemeester van Oostende.

M. Pieters geeft onmiddellijk lezing van den volgende geboorteakt: "*In 't jaar 1906, om 3 ½ uren nanoen, verscheen Z.K.H. Monseigneur Albert-Leopold- etc. (...) die ons een kind aanbood van 't vrouwelijk geslacht, geboren te Oostende, villa Osterrieth, Northlaan, 1, den 4 dezer maand, om 3 ½ ure 's morgens, en welk kind de voornamen ontving van Maria-Jozua-Charlotta-Hendrika-Sophia*". Onmiddellijk wordt die akt geteekend; terwijl men bezig was, verscheen de min aan het venster van het balkon, het prinsesje op een kussen dragend (.) Onmiddellijk eene luidruchtige kreet stijgt uit de menigte: Leve onze prinsesse! Leve prins Albert! De dames wijven [sic, lees: wuiven] met hunne parasols, de heeren met hunne zakdoeken en hoeden. 's Avonds om 6 ure is de Gravin van Vlaanderen aangekomen en werd aan de statie afgehaald door Prins Albert, die ze met zijn automobiel afwachtte.

SOUVENIR DE LA FAMILLE ROYALE DE BELGIQUE
S. A. R. la Princesse Marie-José de Belgique

's Avonds om 8 ½ ure ging eene lichtstoet uit aan denwelken al de maatschapijen van stad, zoowel katholieke als liberale, deelnamen. Vijf muziekmaatschappijen: Stadsharmonie, 't muziek van 't leger, de Katholieke Fanfaren (sic), de Harmonie der Jongelingscongregatie en de Fanfaren (sic) der Burgerwacht waren tegenwoordig. Veel volk was in den stoet aanwezig; eenige transparanten, alsook eenige groepen mieken den besten indruk, maar er was volstrekt gebrek aan orde. Om 10 ure werd een prachtig vuurwerk afgeschoten voor duizenden en duizenden toeschouwers.

Toen de overheden maandag vergaderd waren, vraagde (sic) generaal Jungbluth, namens Prins en Prinses Albert (sic), dat er eene wijziging aan de namen van het prinsesje zou gedaan worden. Deze zal bepaald de namen dragen van: Marie-José, Charlotte, Sofie, Henriette, Amelie, Gabrielle (...)" (14) **Einde citaat.** De "Echo d'Ostende" d.d. 6 augustus viel het op, dat "enorm vele nieuwsgierigen de villa kwamen bekijken. En dat alles gebeurt zonder kreten, zonder geroezemoes. De menigte eerbiedigt zonder nadenken de rust van de bevallige prinses Elisabeth". De geboorteakte droeg het nummer 963 en de volledige tekst stond in voornoemde krant van die dag (p. 2). Een licentiaatsthesis handelt over: "De opvoeding van Belgische prinsen en prinsessen in de negentiende eeuw", werd geschreven door een zekere Marleen Boden en is integraal en gratis op internet te vinden en te lezen: www.ethesis.net/prinsessen/prinsessen.htm (sic).

Prinses Marie-José (eens volwassen, zeer kortstondig Koningin van Italië (1945-1946) werd en is geweest, dan voor jaren en jaren in ballingschap vertoefde en pas in januari 2001 gestorven is) heeft in haar memoires over haar ouders volgend feitje vermeld, iets wat ze te weten kwam via 'van-horen-zeggen': "(...) *Na twee jongens, was mijn vader gelukkig om een dochter te hebben, terwijl mijn moeder openlijk verklaarde dat ze de voorkeur gaf aan een derde jongen. Mijn vader had er plezier in om te vertellen dat men niet zonder moeite mijn verzorgster van de zuigeling weerhiel te Oostende. Deze brave boerenvrouw, afkomstig van het Vlaamse platteland, had nooit de zee*

gadegeslaand en, haar ziende, dacht ze dat het een muur was die gereed stond om op haar neer te vallen!” (15). Nog andere, vroeg-kinderlijke, ingeprente impressies diepte ze uit haar ‘memorie’ op, zoals “(...) *Ik haal mijn kamer in Oostende voor de geest: nog zie ik mijn bedje met tralies (à barreaux), de roze gordijnen die het venster omlijsten, de gelukkige ontwakingsmomenten, het spelen met ‘Nana’, de Fräulein, die onvermoeibaar het speelgoed ging oprapen dat mijn kinderlijke onhandigheid liet vallen (...)*” (16). De Stad Oostende en haar inwoners hadden een boontje over voor haar: men sprak vertederd over “het Oostendse prinsesje”. Zoals Burgemeester Dr. Eduard Moreaux haar in februari 1934 (overlijdensmaand van Albert I) omschreef als “(...) een kroezelharig Prinsesje dat het levenslicht binnen onze muren zag” (17). Het bleef niet bij woorden, dra werden spijkers met koppen geslagen, toen een passende gelegenheid zich voordeed op een mooie plaats in stad. In 1906/1907 werd namelijk de toenmalige, nogal kleine eerste stedelijke schouwburg afgebroken om te verhuizen naar de Van Iseghemlaan ter hoogte van de Vlaanderenstraat aldaar. In 1907 werd het zg. “Schouwburgplein” omgedoopt tot “Marie-Joséplein”, ter herinnering aan haar geboorte (18). Bij haar huwelijk met de Italiaanse Kroonprins Umberto, in 1930, hield de Stad Oostende eraan, door middel van intekening bij de bevolking, “haar prinsesje” een bronzen beeldhouwwerk (een boot met twee vissers die een zeil optrekken) ‘mee te geven’. De beeldhouwer was Alfred Courtens, die korte tijd later (1931) instond voor ons groots “Monument Leopold II” op de Zeedijk, aan de voet van “De Drie Gapers”-bogen, daar waar de Koninklijke Gaanderijen een aanvang nemen richting De “Paardenkoers” (19).

3. EEN MOMENTOPNAME VAN PRINS ALBERT IN “VILLA OSTERRIETH”:

Meer bepaald de toenmalige krant “*Het Nieuws van de dag*” portretteerde, einde juni 1906, de gezond- fris, goed presenterende Kroonprins, - toenmaals inderdaad “in de fleur van zijn leven”:

“(…) Prins Albert leeft zo eenvoudig mogelijk te Oostende. Hij staat vroeg op, dikwijls te 5 ure, en doet dan een lange wandeling per velo langs de zeedijk. Niemand vergezelt hem en rond 7 ure keert hij in de villa Osterrieth terug, voor het eerste ontbijt.

De prins werkt dan tot 11 ure, leest de dagbladen en, in afwachting van ’t tweede ontbijt te 12 ½ ure, gaat hij met de prinses zitten op ene bank van de dijk. ’s Namiddags doet de prins soms en uitstapje per automobiël of wandelt met de prinses op het strand. De toestand van de prinses laat haar geen lange wandelingen toe. Het diner wordt te 7 ure ’s avonds opgediend; het is zeer eenvoudig.

Te 8 ure doen de prins en de prinses een laatste wandeling op de dijk; hij is op zijn pantoffels en “zonder fatsoen” gekleed; zij draagt een lange zwarte mantel en geen hoed. De prins die buitengewoon tevreden schijnt (om) het gewoon “hofetiket” te kunnen afschudden, rookt een lange stenen pijp.

In de villa Osterrieth gaat men vroeg te bed. Dr. Kufferath verblijft bestendig in de villa en zal haar maar na de gelukkige gebeurtenis die tegen midden juli [1906] verwacht wordt, verlaten (20).

De geboorte geschiedde wat later, op 4 augustus 1906, maar de vreugde was er niet minder om...

Prins Albert was een ervaren fietsrijder (21). Hij beschikte op zeker ogenblik zelfs over tien fietsen, daar geen enkel model modern genoeg was naar zijn smaak, en over een driewieler met motor. Zijn oudste zoon, de latere Koning Leopold III hierover “Ik heb ook vakanties doorgebracht aan de oevers van de Noordzee. ’t Is daar dat mijn vader, net als alle andere vaders, me leerde rijden met

de fiets door me vast te houden aan het zadel totdat ik een voldoende snelheid haalde. De eerste poging was mislukt" (22). Albert I was nagenoeg altijd " bezig" maar nam zijn vaderrol serieus en metterdaad ter harte. Hij trok er de nodige tijd voor uit, volgens het getuigenis van menigeen uit zijn onmiddellijke omgeving. Merkwaardig om weten, is dat voornoemd kinderfietsje thans bewaard wordt in het "*Speelgoedmuseum*" te Mechelen., tot bekijks van eenieder en misschien tot postuum wat misnoegen van deze "Royals-tegen-wil-en-dank"

4. "OSTERRIETH":

In de stad Antwerpen (be)staat tot heden het zgn. "**Osterriethhuis**", een achttiende-eeuwse patriciërswooning uit 1745 en in rococostijl, dat in 1874 één der eigendommen werd van koopman Jacques-Ernest Osterrieth (1826-1893). Aan het begin van de "Meir" gelegen, de welbekende en immer drukke winkelhoofdstraat van genoemde Metropool, was het op het einde van de 19de eeuw een gegeerd trefpunt voor wetenschappers, muzikanten en kunstenaars. Bedreigd met afbraak in 1937, gelukte Burgemeester Camille Huysmans erin om die parel te doen klasseren als historisch erfgoed. Na de oorlog werd het eigendom van de "Bank van Parijs en de Nederlanden" – het latere "Artesia" dat nog later overging in wat wij nu kennen als de "Dexia Bank". En, gelukkig maar, dit gebouw tenminste was gered voor de toekomst! Helaas, heel anders en tragisch-lichtzinnig voor ons Erfgoed - want er bestonden toenmaals nog geen echt adequate beschermingsmechanismen- en instanties alsook men zag er van hogerhand niet voldoende het belang van in en er was hiervoor geen voldoende geld beschikbaar- verging het de bijna gelijknamige, ruime en rijkelijke woning-aan-zee van dezelfde familie ...

10. Mariakerke Villa Albert-Elisabeth op den zeedijk
Baden. Bains Villa Albert-Elisabeth et digue

* De villa (23)

Tot 1905 verbleef het door ons beiden “bestudeerd” prinsenpaar in badplaatsen als Blankenberge, De Haan, De Panne, Oostende en Westende. De juiste data kennen wij niet want de ene bron spreekt de andere danig tegen en er is al te veel klakkeloze klets hieraan gependend. Het is heden niet meer accuraat te controleren op *waarachtigheid* .. Wel juist is, dat “men” resideerde in *gehuurde villa's*.

In 1905 kwam het prinsenpaar en hun gevolg in de zogenaamde “Villa Osterrieth” in Mariakerke terecht. Dit gebouw – genoemd naar haar reeds vermelde eigenaars, de zeer bemiddelde Antwerpse familie Osterrieth – werd vermoedelijk ergens ‘einde de 19de eeuw’ (dat is zeer vaag) gebouwd (maar ... tot op heden en bij ons weten kent niemand precies, noch het bouwjaar, noch de omstandigheden die hen hiertoe brachten, het financiële aspect, de architect en de aannemersfirma, de gebruikte materialen, noch het interieur en het comfort, e.d.m.). Het bevond zich aan het einde van de zeedijk (van die tijd, toen heel spaarzaam bebouwd met villa's) van Oostende, hoek Zeedijk en Northlaan, daar waar nu de niet-imposante residentie-“blok” ‘*Albert- Elisabeth*’ staat te “staan”. Een paar ‘klassen’ minder, op alle gebied – als ik me zo mag uitdrukken - dan het fraaie, half zo grote en een fel minder hoog bouwwerk - karaktervol, elegant, luxueus – dat door voornoemde familie als vakantieverblijf aan rijke mensen verhuurd werd. Weinig gekend is het feit dat het gebouw veel later geromanceerd voorkomt in de roman *Het wrede spel*, indertijd geschreven door Gaston Duribreux (Mariakerkenaar, hotelier om den brode en letterkundige uit schrijfdrift) (24). Het brutaal, geforceerd bouwen van de Atlantikwall tijdens de Tweede Wereldoorlog zal wel geen deugd gedaan hebben aan haar kansen tot herstel en bewaring. Ja, heeft dat in de ogen van de toenmalige eigenaars verouderde, kostelijke bouwwerk dat weliswaar klasse had (maar wellicht met gering comfort?) nog kunnen concurreren t.o.v. een aanlokkelijk aanbod van een ferme smak geld, in ruil dan voor een grote winstgevende nieuwbouw van een super-“hoekblok”, fraai gelegen op de Zeedijk van Mariakerke en een breeduit gestrekte Northlaan? Rond 1960 is het gesloopt en, zoals gezegd, vervangen door één van de vele naoorlogse, banale en voor het merendeel stijlloze appartementsblokken. Opvallend is alleen de lichtblauwe kleur van de gevel-van-nu. Verder is er volgens ons niets frappants, bitter weinig karakteristieks te vermelden. “Monumentenzorg”, toen

nog niet bestaande noch bedrijvig noch nodig geacht, had wellicht - volgens ons - ook hier een terecht zinvol initiatief tot klassering kunnen voorstellen en, in zoverre nodig, afdwingen? Evenzeer bijvoorbeeld de "Koninklijke Schouwburg" en de "Trinkhall" (wel bouwvallig en ontdaan van nut) in het Leopoldpark wellen op in onze gedachtengang. Het kon, het mocht toenmaals niet zijn. Het kwaad is geschied. Zeer jammer. Over de woning "Villa Osterrieth", in de kranten- van- vroeger soms vermeld als "Villa Austeritz" (door verwarring met 'Austerlitz?'), zie in ons verdienstelijk, eigentijds, stedelijk informatieblad "De grote klok"; jrg. 5, nr. 10, oktober 1997, p. 18-19.. Zie ook in de twee, zeer recente fotoboeken "Zo was Mariakerke" (delen 1 en 2), samengesteld door Marc Casier. Conservator Norbert Hostyn van zijn kant wees ons erop dat er in Middelkerke ook een "Villa Osterrieth" (gevel geklasseerd!) was. Maar meer is ons daar niet over bekend.

Terugkomend op ons eigenlijk studieonderwerp, een feit blijft, dat - veel vroeger - het prinselijk paar er, tussen 1905 en 1910 inbegrepen, gaarne en menigmaal aldaar in Mariakerke verbleven heeft. Ver van het gewoel, tuk op het jodium en de zorgeloos, ontspannen makende sfeer die de zee te bieden heeft aan eenieder die haar geneugten weet te appreciëren. En tegelijk, dikwijls met tegenzin, er tegenop zagen dat zij beiden per slot van rekening hooggeboren, publieke maar door het Lot evenzeer fel bevoorrechte personages waren. "Publieke", met geringe privacy, - het zat hen menigmaal danig dwars en hoog. Maār anderzijds ... "ils ont de grandes compensations qui comptent et qui font largement le poids"! Aldus het gedacht van heel wat knorrige maar levenservaren "straatfilosofen" die van alle soorten en tijden zijn. In feite zijn beide standpunten, constateren wij, op zichzelf en theoretisch dan, juist te noemen maar in de praktijk onverzoenlijk en een permanente bron voor gevoelens van wrevel en onbehagen ...

4. MAAR WIE WAS DIE "CLAN" OSTERRIETH" ? EEN WOORDJE UITLEG

Deze vooraanstaande familie uit Antwerpen, met de voor ons vreemd aandoende naam, zijn afstammelingen van Jean Michel Osterrieth (Straatsburg, 1693-1757). In het begin van de 19de eeuw geschiedde hun emigratie naar Frankfurt am Main. Een stamboom is vevat in wat Hervé Douchamps vermeldt over *Les quarante familles belges les plus anciennes subsistantes*, afgedrukt in het tijdschrift "Le Parchemin", n° 320, maart-april 1999, p. 116-122. De geschiedenis van voormelde familie werd beschreven in het tijdschrift "De Schakel" (welbekend in het Antwerpse); 1954, p. 155-159. Wij handelen wat meer in detail over hen die hier in dit exposé relevant zijn en mogelijk een rol speelden.

Ernest Osterrieth (1826-1893) vestigde zich in 1850 te Antwerpen. Driemaal gehuwd, vooral voordelig op handelsgebied (!). Uiteindelijk stichtte hij zijn eigen firma "*E. Osterrieth & Cie*" en, vanaf 1880, werkte hij samen, zowel met zijn zoon **Alfred** (1853-1923) als met zijn neven **Herman** en **Alexander** die hij liet overkomen uit Frankfurt. Eerstgenoemde, Alfred, werd vooral rijk door handel in leder en in wol. Zoals vele groothandelaars van zijn tijd, bezat hij zijn eigen schepen (twee in aantal, in 1880). Ernest stierf in 1893. Herman en Ernests zoon Alfred dreven verder handel; de firma noemde nu "*Osterrieth & Cie*".

Ernests derde echtgenote liet zelf van zich horen. Zij droeg de naam **Léonie Osterrieth-Mols** (25) en zij was de nicht van generaal Brialmont. Zij deed zich kennen en opmerken als voorzitter van het Belgische Rode Kruis en, vooral, zij financierde grotendeels de Zuidpoolexpeditie van de "*Belgica*", onder leiding van de Gerlache (26).

Tijdens mijn eerste opzoekingen, al jaren geleden, heb ik (E.S.) in een krant van die tijd, in mei 1911 in de "Carillon", slechts eenmaal de naam aangetroffen van een Osterrieth, met minieme uitleg erbij: "(...) Wij vernemen, dat dhr. **Robert Osterrieth**, voorzitter van de "Royal Yacht Club" in Antwerpen, tot "Ridder in de Leopoldsorde" komt benoemd te worden. Deze onderscheiding zal in Oostende, alwaar dhr. Robert Osterrieth een algemene sympathie geniet, met de grootste

tevredenheid begroet worden” (27). Wie was Robert[-Alfred] Osterrieth (1869-1947)? In 1911 kwam hij in de bloei van zijn leven, 42 jaar oud en met nog 36 jaar vóór de boeg, en in zijn carrière als “négociant”. Hoe werden - eerst **Léonie** (1843-1918), later haar oudste zoon **Robert** en anderen van haar kinderen – eigenaar(s) van diverse, aanzienlijke bezittingen, o.m. “Villa Osterrieth” in Mariakerke-Oostende? Het valt, overigens, buiten het bestek van dit artikel, al benieuwt het ons ... Robert, samen met Paul en Alexander, deden verder zaken in de handel van wol, rubber en andere koloniale produkten bij de firma “*Osterrieth & Cie*” die, toevallig ook in 1911, zakelijk gesplitst was. Het andere deel van voornoemde firma kwam onder het beheer van Max Osterrieth (1872-1971); hij was consul-generaal van Paraguay en aan zijn handel in leder en tabak gaf hij de benaming van “*Firma Max Osterrieth & Cie*” mee. Tot vóór enkele jaren, merkt Prof. Greta Devos op, zijn er nog familieleden van de Osterrieths bedrijvig in de handels- en maritieme middens “de la place” (= wij veronderstellen: Antwerpen).

De familie Osterrieth dook ook op in verband met het Koninklijk Werk “Ibis”: zij was schenker van giften en ook aandeelhouder; twee jachten, de “Flandria” en de “Nevermind”, behoorden aan de familie (en waren dus geen “Ibis”-eigendom maar werden onderhouden door de “Ibis” vóór 1914-1918) en mochten door de “Ibis”-leerlingen gebruikt worden (28) Hun graf bevindt zich op het kerkhof “Schoonselhof” te Antwerpen (www.schoonselhof.be).

Om nog even “*Villa Osterrieth*” ter sprake te brengen: ze was, leiden wij af, één der allereersten op de dijk van Mariakerke-Oostende. Leest maar “Le Carillon” van midden-maart 1908: “(...) Onze prinselijke gasten zullen een grote wijziging in de buurt van de “*Villa Osterrieth*”, alwaar zij tijdens hun laatste verblijven gelogeed hebben, constateren. Inderdaad, vele en prachtige villa’s zijn als bij wonder opgericht op de zeedijk en, heel nabij voornoemde villa, zal men een groot hotel bouwen; aan de fundamenten is men begonnen” (29). Was het o.m. om de nodige afstand te bewaren ten aanzien van Koning Leopold II, een eerder onprettig personage met wie hij het niet te best kon vinden, alsmede om niet geconfronteerd te worden met Barones de Vaughan, zijn maîtresse (30), dat het Prinsenvaar niet in het “Koninklijk Chalet” verbleef? Een koud, verouderd, onpraktisch bouwsel dat tal van gebreken had en alwaar trouwens geen comfort, geen gezelligheid was (zie ons verder betoog). Afstand houden en hun onafhankelijkheid bewaren alsook een eigen huis huren dat veel meer afgelegen lag, wél bewoonbaar was, wél modern, wél gerieflijk, wél kindvriendelijk, wél privacy-geschikt, - wij zullen er niet ver naast zijn, nemen wij aan.

D E E L 2 : 1 9 1 0 - 1 9 1 4

1 9 1 0 - M I D D E N 1 9 1 1

+++++

1. BROODNODIG RENOVEREN VAN HET VERVALLEN CHALET:

* Vooraf in vogelvlucht even situeren

Het **Chalet**, een groot bouwsel uit ca. midden 1870 met haar wat heterogeen stijlenkarakter en dat in twee delen - soms 2, soms 3 verdiepingen hoog en voorzien van enkele torentjes, en met een laag gelegen tussen- en verbindingsstuk met veel glas, als een soort hoog “podium” op een steile helling in donkerrode baksteen was neergezet - prijkte bovenop de Zeedijk. Een soort toenmaals gewild elitair verhoogemplacement waar echter mettertijd zowel Leopold II als Albert I niet **gelukkig mee waren**. Geflankeerd ten westen en ten oosten door resp. de Parijsstraat en de Koninginnelaan. én met aan de zuidkant een niet onaantrekkelijk afgesloten privé-miniparkje en wat groenruimte dat nu nog aan de pas later zo genoemde Astridlaan gelegen is en heden als het

“*Koningspark*” gekend is. Het *Chalet* overleefde Wereldoorlog II en de Atlantikwall niet, verviel tot puin en werd in het najaar van 1953 afgebroken. Met de bouw van een kleinere maar moderne *Villa* (30a) hoopte men terug “Koninklijke Residentie” te worden. IJdele verwachting! ... Gemis aan *privacy* - en het gevoel hiervan – verjoegen als het ware na enkele jaren definitief de al bij voorbaat onwillige **Koninklijke Familie** (en die er zelf niet in geloofde) uit Oostende

Het zogenaamde **Oud Koninklijk Paleis**, een ouwelijk groot en statig herenhuis, twee à drie hoog - en uit 1770-1780, schat men – is gelegen in volle centrum (Langestraat nr. 69) van en in het oudste stadsgedeelte van Oostende. Het gebouw heeft meer dan twee eeuwen enkele machthebbers en vrij omvattende gebeurtenissen, diverse instanties en vele personages gekend en wonderwel overleefd. Wij treden welbewust niet in details. Eén - belangrijke! – beslissing maar halen wij hier aan, met name “(...) : in april 1922 deelde Koning Albert I aan de regering mee, dat hij wenste af te zien van het verder gebruik en dat hij het definitief ter beschikking stelde van de regering (...)”. Niet zo lang geleden, rond 1980 en erna, nog gekend onder de benaming “*Huize Louise Marie*” (30b), vond het rond het jaar 2000 zijn voorlopige (?) en o.i. gelukkig te noemen eindbestemming als museum. Opnieuw gerenoveerd en goed onderhouden, fungeert het heden ten dage (hoewel het al lang ontdaan is van zijn dependances) immers als “*Oostends historisch museum*” dat te bezoeken is voor en door een ruim nationaal en internationaal publiek. Ingrijpende interne herschikkingen van de collecties zijn voor het najaar van 2001 gepland en worden geleidelijk uitgevoerd..

*Koning Leopold II,
.....

Zo bleek na zijn dood en bij nadere inspectie van de gebouwen, had, onvoorzichtig en onvoorzienend, beide gebouwen **àl te lange tijd gelaten voor wat ze waren**. De bejaarde Vorst koesterde *wel voornemens* met steeds uitgestelde plannen – *nooit gerealiseerd echter!* - voor een totale en zeer dure luxueuze nieuwbouw, dat wel, van het Chalet, - zonder ondertussen allerlei noodzakelijke onderhoud- en comfortwerken aan voornoemde beide gebouwen (onderwijl in erbarmelijke staat verkommerd) te hebben laten verrichten ... En **dàt wreekte zich!** Heel kort vóór zijn onverwacht ziek worden, begin december, en vrij haastig overlijden, 17 december 1909, door een embolie had onze tweede Monarch nog het meubilair van het Chalet doen opladen en overbrengen naar Brussel. Zijn precieze beweegredenen kunnen, zo nemen wij aan, nu niet meer achterhaald worden. Volgens de “*Carillon*” van 8-9 januari 1910, d.i. bijna drie weken na Alberts troonbestijging, was het Koningspaar met hun kinderen van plan te Oostende te verblijven, niet alleen in het volle seizoen van de zomer maar reeds vanaf het begin van de lente 1910. Maar daartoe diende het Châlet eerst haar meubels terug te krijgen en het gebouw opgeknapt te worden (31) ! Het bleek, dat de camions opgeladen met meubelen niet eens geledigd waren te Laken, zodat alles volledig naar Oostende kon terugkeren. En, volgens de instructies van de nieuwe Koning, ze terug op hun vorige, dezelfde plaats konden neergezet worden. Enkel de slaapkamer van de overledene niet; Leopold II maakte gebruik van een zgn. “*lit anglais*” - zeer simpel, met een platte en zeer harde matras – en dat bed zal vervangen worden. “*Le lit de Léopold II – un lit anglais très simple, à matelas plat et fort dur - sera remplacé*” (32).

* Op 8 maart 1910 kwamen een paar, niet bij name genoemde hoge ambtenaren op inspectie in het Chaletgebouw om de omvang van de te doene werken te schatten. Hun conclusies:

(1) vernieuwing van een deel van het dak	10.000 fr.
(2) verfbeurten aan de buitenkant + herstel van de buitengevels	12.000 fr.
(3) verfbeurten aan de binenkant	11.000 fr.
(4) restauratie van de grote eetzaal	9.000 fr.
(5) behangsels	2.500 fr.
(6) reparaties aan de deuren, ramen, planken, vloeren, terrassen, bordes, in-	4.500 fr.

gangshekkens, etc.
(7) onvoorziene kosten

2.000 fr.

hetzij in totaal: 51.000 fr. werken

Niet inbegrepen is de voltooiing van de koepel van het gebouwtje, op de hoek van de Dijk en de Parijsstraat

“(…) Het Chalet verkeert **in een buitengewone staat van verval** (in vetjes onderlijnd door E.S.) en er zal niet weinig geld moeten uitgegeven worden ten einde het volledig te herstellen. Aan de werken zal onmiddellijk begonnen worden (…).” (33). Men was voornemens zowel elektrische verlichting als lopend water in het gehele gebouw aan te brengen (34). Gelet op de grote omvang van de herstellingen besloot de Vorst opnieuw zijn intrek te nemen in de “Villa Osterrieth” die [reeds] opgegeven was (35). Aanvankelijk hoopte men klaar te komen, al was het enkel met het meest dringende, op 1 mei 1910. Maar zelfs dat bleek ondoenbaar! (36).

De ambtenaren van de Civiele Lijst en sommige Oostendenaars – getuige een lezersbrief (37) – drongen aan op omheining – en volgens de lezer door beplanting met struiken – van de omliggende braakgronden die het zicht ontsierden (38). Leopold II had met deze terreinen plannen, welke weet ik niet (vergroting van zijn park? Vrijwaring van het zicht binnenin het Chalet), maar tot uitvoering is het nooit gekomen. Het was een Oostendse aannemer, de heer Duforest, die, voor de prijs van 25.000 fr., de omvangrijke schilderwerken uitvoerde (39), langs de buitenkant beëindigd einde april 1910 (40). Terwijl een Brusselse “décorateur”, met de hulp van zes werklieden, de grote eetzaal weer in de vroegere staat bracht (41).

De komst van de Koning en de Koningin was reeds verschillende malen gemeld, doch telkens werd het een maat voor niets. Ongeduld kenmerkte de kranten wat dit getalm betrof. Toen het Vorstenpaar, terug van een officieel bezoek aan Berlijn, incognito (41a) op vrijdag 3 juni 1910 hun kinderen “afzette” in “Villa Osterrieth”, sloeg de “Carillon” een juichtoon aan. Voor het eerst sinds de troonsbestijging kreeg een Belgische stad buiten Brussel koninklijk bezoek! (42). Vier dagen later, op dinsdag 7 juni, keerde het Koningspaar opnieuw naar Oostende terug; de jonge prinsen wachtten hen op. En, zoals elke keer dat zij in het treinstation arriveerden, werden zij per auto naar hun verblijf gereden. Ter herinnering: in 1910 was dat nog “Villa Osterrieth” te Mariakerke-Oostende. Einde van de week, zaterdag 11 juni, “wipte” de Koning dezelfde dag over en weer naar Brussel (43). Een onflatteuze momentopname van de Koning staat op een postkaart van 18 juni 1910. Als jij je al eens bij uitzondering ongedwongen “laat gaan”, dan ...:

[Poststempel:] 18 juni 1910.

Ik keer zopas terug uit Mariakerke met Z.M. Albert te bezoeken. Ik trof hem aan op de Dijk, met zijn achterste [sic] op de rugleuning van een bank en met zijn voeten tegen de afsluiting (les barres) van de Zeedijk, zodat hij heel zijn achterwerk draaide naar het publiek.

Wat moeten de vreemdelingen daar van denken om onze Monarch in dergelijke pose te zien ? ...

(get.) Cuypers (44)

Een andere, heel wat minder “platte” en mildere getuigenis voor het grote publiek bracht het krantje “La Saison d’Ostende” op zondag 12 juni 1910, ditmaal handelend over: “*Le bain du Roi*”.

“(…) Onze Koning, wanneer hij in Oostende verblijft, gaat geregeld baden in zee..Hij was zinnens om een duik te nemen op donderdagmorgen en de hoofden van dienst hielden zich met het oog hierop ter beschikking De Vorst echter zag er toen van af om zijn bad te nemen, gelet op de woelige zee. De volgende dag, vrijdag om ... 7 uur in de morgen en nog vóórdat het personeel op post was, stapte de Vorst die geheel alleen was een gewone cabine zonder trekdier binnen, deed er zijn badkostuum aan en ging te water. Het was pas toen hij terug uit het nat stapte dat de bedienden merkten wat er gaande was. Hij bedankte overigens en op een zeer vriendelijke manier voor hun diensten. Dat was het dan hoe de Koning dat jaar zijn eerste bad nam. En dat ook het eerste zeebad van 1910 was dat er te Mariakerke plaats vond (…)”

Een derde flashmoment (niet meer exact tot op de dag te dateren) betrof Leopold, toen 9 jaar oud.(44a):

“**Begin citaat. Een prinselijk machinist.** In de “Vlaamsche Gazet” lezen wij wat volgt. “Men weet dat Koning Albert veel aanleg heeft voor de mechanische wetenschappen , ja een echt “ingenieur” is. Te oordeelen naar hetgeen wij vernemen zal de oudste zoon des Konings prins Leopold niet voor zijn vader op dit gebied moeten onderdoen.

Inderdaad dezer dagen verscheen de prins vergezeld door zijn onderwyzer in het depot der locomotieven van Oostende om er een machine van het laatste model te bezichtigen. Het was de locomotief waarmede de machinist Van der Seypen en de stoker Thoen zoo pas uit Brussel waren aangekomen.

De kleine prins deed zich de werking van het krachtige monster in al zijn bijzonderheden uitleggen en de aanwezige personen konden hunne verwonderingen niet bedwingen, den prins met zooveel kennis van zaken over alles te hooren praten.

Het was een oprecht plezier hem met een handvol katoen overal te zien rondloopen, en af te kuischen wat vuil was. Toen hij de locomotief verliet zag de kleine prins even zwart als de stoker zelf.

Aan den stoker en den machinist schonk de kleine prins een herinneringsmedaille van Leopold I en beloofde later nog eens weer te keeren.

Men weet dat Koning Albert toen hij nog een kind was, ook van niet anders droomde dan van locomotieven en spoorwegen. **Einde citaat**” (Uit: ‘*Nieuwe Tilburgsche Courant*’; 24-06-1910).

* * *

Intussen werd er verder gewerkt aan het “Chalet”. Stadsgenoten, de heren Brys en Zoon, kregen de opdracht de vloeren van de terrassen en de binnenkoeren van het “Chalet” te herplaveien, voor de som van ongeveer 9.000 frank. Het dak in zink, in lamentabele staat, werd vernieuwd. De enorme herstelwerkzaamheden hadden hun zichtbaar effect. Leest het commentaar. “Het Chalet” biedt een aanblik die wij van haar voorheen niet kenden; het is nu veel aantrekkelijker dan het voorgaande uitzicht” (45). Hoe meer verbeteringen en herstellingen aangebracht werden, des te duidelijker bleek dat er nog voor verschillende maanden werk aan was ... “Er is dus evenmin sprake van om vreemde vorsten te ontvangen”, besluit de “Carillon”; blijkbaar was er eerder al over gerept? (46).

Als elke persoonlijkheid die naam waard en waardig, wenste Koning Albert I zijn eigen stempel te drukken op de gebeurtenissen. Pas tijdens de “Groote Oorlog 1914-1918” bleek ten volle, dat die Koning uit het goede hout gesneden was! Prof. Willequet van de Université Libre de Bruxelles (U.L.B.) kwam in zijn biografie over Albert I tot de slotsom: “Een uitzonderlijk man? Zeggen wij beter: een zeldzaam man” (47). De “Carillon” wist te melden, dat “ (...) Koning Albert definitief verzaakt had aan de aankoop [sic] van de “Alberta”. Het jacht zal dus binnenkort onze haven (Oostende) verlaten (...)” (48). Albert I had waarschijnlijk veel minder of geringe behoefte aan dergelijke *fastes et grandeur* op zee en van hem is bij mijn weten beslist geen persoonlijk jacht

gekend. Bovendien bracht het erop na houden van een dergelijk gigantisch jacht ontzaglijke kosten met zich mee en Leopolds persoonlijk wingewest Congo, vanwaar het geld kwam, was Belgisch staatseigendom geworden in 1908! Op 1 augustus 1910, toen de huurovereenkomst met de Engelse rederij "Little and Johnson" ten einde kwam, verliet het door wijlen Koning Leopold zo gekoesterde witte, fijn ranke schip "Alberta" voorgoed Oostende, alwaar het sedert 1897, lange jaren na elkaar, een goed gekende en welkome verschijning was én mede vorstelijk allure gaf, kleur bracht in de haven en aan "La Reine des Plages"! De derde reden, en m.i. de doorslaggevendste, was dat Albert zijn hart verloren had, daadwerkelijk sinds 1905, aan het bergbeklimmen, voornamelijk in de Alpen (49). Daar pas, vooral dàar kwam hij open, stralend, bevrijd over. "Daar kon hij omgaan met eenvoudige lieden, die zijn *incognito* eerbiedigden" (50).

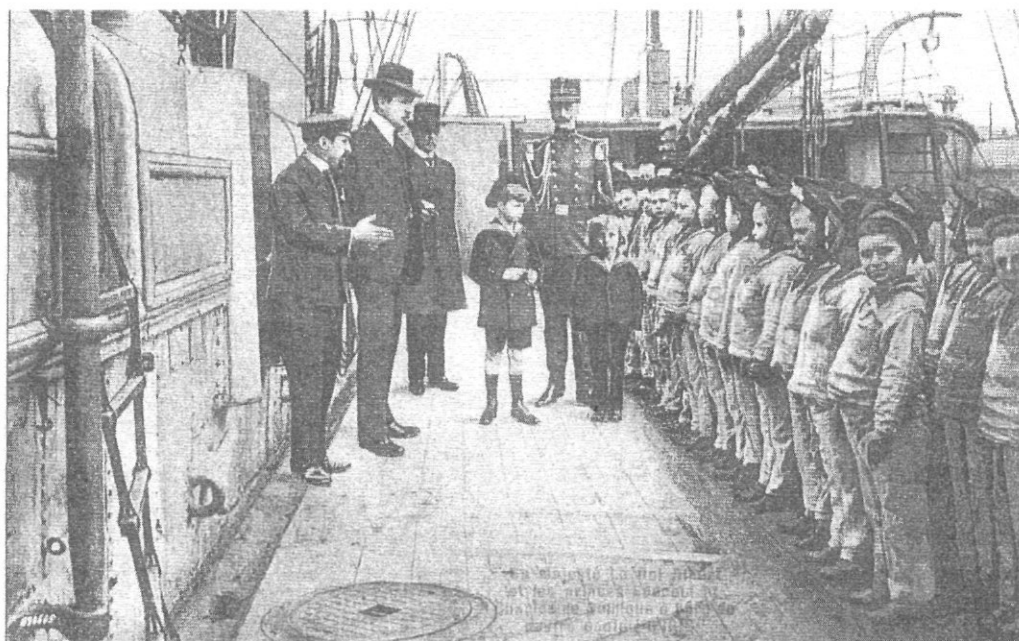
Maar terug naar dat "Chalet", in België aan het Noordzeestrand. Een woonst die de nieuwe Koning pas wenste te betrekken op voorwaarde dat er naar zijn gedacht voldoende en passend comfort in aangebracht werd. Een ernstig mankement was het ontbreken van centrale verwarming! Een verzuchting uit die tijd: "tijdens de winter is het erg koud in het Chalet. Niet alleen "trekken" de schouwen niet, maar de vochtigheid is er niet om uit te houden. Centrale verwarming zal de algemene staat van de koninklijke appartementen veel verbeteren" (51). Tussen haakjes. net als de "Grands Hôtels" op de Zeedijk werd het Chalet na de zomerperiode in "wintertenuue" gestoken. Planken schuttingen werden vóór de vensters aangebracht tegen om verwerking door opstuivend zand, koude, regen, sneeuw en wind tegen te gaan. Op postkaarten uit die tijd is dat duidelijk merkbaar. Eens het Chalet gesloten was, hield Leopold II bij gelegenheid dan verblijf in het Oud Koninklijk Paleis, dat eveneens zijn eigendom was en het is daar waar heden ten dage ons "Oostends Historisch Museum", begin 2000, in de Langestraat een prestigieus, voor beide partijen gelukkig te noemen onderkomen heeft gevonden. Wij zijn wat afgedwaald van de chauffage waarover verder sprake is in hetzelfde artikel. "(...) Wij kunnen bevestigen, dat de bevoegde diensten van openbare werken een project in studie hebben om in het Koninklijk Chalet in haar totaliteit centrale verwarming aan te leggen". De werken dienen toegekend te worden tegen het eind van de maand augustus, opdat de installatie zou gereed zijn nog vóór het "slechte seizoen" (52). En wat gemakkelijks, als toemaatje dan. Er stond namelijk nog een klein, houten "Chaletje" (een ... WC) rechtover het zeer deftige Koninklijk Chalet, kant Zeedijk. Ter gelegenheid van het "opbergen" van de badcabines tijdens de wintermaanden, vroeg de "Carillon" om volgend jaar voor haar een andere plaats te kiezen! ... (53).

Zo ving oktober 1910 aan. Doch neemt vooraf kennis van wat een andere Oostendse krant, "L'Echo d'Ostende", d.d. 9/10/1910 - ergens (onbepaald) - opgevangen had. "(...) Maar, en dit spijt ons oprecht, Oostende kent niet goed Prins [sic] Albert. Behalve enkele zeldzame en korte verblijven die hij hier deed, kregen wij hem hier niet meer op bezoek. Wat ons heel natuurlijk de wens, of liever de hoop, ontlokt dat, getrouwd zijnde met de charmantste prinses van de wereld, het voornemen dat men heeft toegedicht ([namelijk] een Koninklijk Chalet te bouwen ten oosten, aan de andere zijde van de vuurtoren, te midden van de pittoreske duinen die ons nog resten) eens zal uitkomen. Een wens die wij hopen niet te ver af te zijn (...)"

Hoe was in werkelijkheid, begin oktober, de stand van zaken in het Chalet op de Zeedijk, middenin de stad? Wij kijken hiertoe nog eens de verbazend welingelichte krant "Le Carillon" in. "Het Koninklijk Chalet is bijna geheel gemoderniseerd, ten minste aan de binnenkant, en binnen enkele weken zal het volkomen in staat zijn om zijn gasten te ontvangen". Men was nog volop bedrijvig: momenteel het sanitair, de badkamers en men legde de laatste hand aan de elektrische installaties. De appartementen van de Koning en de Koningin waren nagenoeg gereed: zeer eenvoudige maar uiterst aangename en heldere ruimten. De grote eetzaal, gelegen in het centraal paviljoen, was prachtig. Binnen enkele dagen, zo was men van plan, zal men een aanvang nemen met het plaatsen van een tiental brandblusapparaten in de binnenruimten van het Chalet; vier in elk van de buitenste paviljoenen en één in het middelste paviljoen. Behalve deze "posten" die deel uitmaken van een

zeer geperfectioneerd systeem, zal men een dozijn brandkranen plaatsen in de omtrek van het Chalet. "Men ziet", besloot de "Carillon", dat de strikste maatregelen getroffen zijn om aan het gevaar van brand het hoofd te bieden" (54).

Dagblad "La Meuse" wist op een ander vlak nog meer. Niet alleen dat de Koning zijn voornemen opgaf om tijdens de winter in Oostende vakantie te komen nemen. Maar ook dat de Koningin zich geheel in het bijzonder bezig hield met de inrichting van de appartementen. Voorts dat de installaties van chauffage met stoom en de elektrische verlichting bijna voltooid waren; alles zal afgewerkt zijn tegen het einde van het jaar. "La Meuse" besloot met het aanhalen van om wie dit alles geschiedde: "in elk geval, men rekent erop dat de Koninklijke Familie volgende zomer in het Chalet haar intrek zal nemen" (55). Sommige beweringen, al te voortvarend gelanceerd door "La Meuse", dienden kort daarop herroepen te worden. In het "Chalet" is men nog niet begonnen [!] met de installatie van centrale verwarming ... Met aanwenden van warm water in de drie paviljoenen en bij middel van stoom in lage druk in de bijgebouwen, de galerijen, enz. Men vertelt ons, dat de werken een aanvang zullen nemen binnen veertien dagen; met beëindiging, hoopte men, op twee maanden tijd (56). Bemerkt, bij uitrekenen, zo rond midden februari; en daadwerkelijk is men er pas mee begonnen omstreeks midden januari 1911... De Koning - en wij maken ons sterk dat het zo geweest is - zal van dat alles stap voor stap op de hoogte gehouden zijn en, wanneer nodig, heeft hij zijn mening en wensen te kennen gegeven.

1910, het eerste regeerjaar, vergleed in de "geschiedenis"; een fonkelnieuw nieuw jaar, 1911, stak de kop op. Op woensdag 11 januari, om 10u30' 's morgens, arriveerde de Koning in station Oostende-Kaai. Te voet gingen hij alsook generaal Jungbluth en Commandant Buttin (ordonnansofficier) die hem vergezelden via de Visserskaai - alwaar zij vrij langdurig halt hielden vóór de Vismijn - en de Zeedijk, naar het Chalet om de werken (zowel bewoonbaar maken als verfraaiing) aldaar na te kijken wat het doel van hun bezoek was. De Vorst en zijn gevolg namen het middagmaal in het zaaltje gelegen aan de oostvleugel van het Chalet, langs de kant van de Parijsstraat (57). Wat 's Konings bevindingen en orders waren, is niet geweten; enkel dat hij in de nanoen langdurig overleg gepleegd heeft met Commandant Bultinck, secretaris van het Werk "Ibis" en, volgens Robert Coelus, (ook) Commandant van de Zeevaartschool te Oostende (58). Zoals reeds aangehaald,: pas op maandagochtend 16 januari 1911, niet eerder, begonnen de werklieden van de firma Otto uit Brussel met de werken voor de chauffage. Voorziene einddatum van de [of alle?, het

valt niet meer op te maken] werken: “vóór 1 april, aangezien de Koninklijke Familie besloten heeft rond 10 april naar Oostende te komen logeren (59), de periode rond Pasen. Toen het erop aankwam, is daar, ook toen, nog niets van in huis gekomen. Wellicht was, ook dan, het Chalet nog niet voldoende bewoonbaar? Wij bladeren **enerzijds** in wat “L’Echo d’Ostende” aantrof in wat de “*Chronique des Travaux publics*” openbaar maakte aan bijzonderheden ter inzage voor het *grote publiek*. Wij citeren, gelet op het aanschouwelijke element, schier in extenso dat wat nu volgt.

. “(...) Geweten is dat, sedert een jaar, men actief werkzaam is om het koninklijk chalet van Oostende – alwaar de lokalen gedurende de laatste jaren buitengewoon verwaarloosd geweest zijn – opnieuw in bewoonbare staat te stellen. Vandaag is het bouwsel gedeeltelijk gerestaureerd. Maar er dient nog heel wat te gebeuren. Minister Helleputte heeft dan ook, tijdens zijn pas gebeurd bezoek, strikte en formele orders gegeven opdat de werken voortgang zouden vinden met alle vereiste bedrijvigheid. (...).

Sinds acht dagen is men bezig om er de verwarming met warm water, dat snel circuleert, alsook de luchtverversingsapparaten in al de lokalen te plaatsen. Dat werk zal bijna 70.000 F. kosten en men schat dat het werk zal beëindigd zijn tegen 15 maart. Anderzijds en sedert enkele dagen, installeert men in het park besproeiingskranen en, binnenin het chalet, een dozijn brandkranen.

Zeer belangrijke droogmakings- en verluchttingswerken zijn eveneens in uitvoering in het koninklijk chalet (.) Alwaar sommige appartementen (sic) sedert lange tijd en te wijten aan een buitengewone vochtigheid, veranderd waren in ware champignonkwekerijen.

Het was nodig om de zinken daken van het chalet geheel te vernieuwen en dat werk, beëindigd sedert twee maanden, heeft niet minder dan 25.000 F. gekost. Alleen al voor de schilderwerken, voor de behangwerken die nog niet volledig tot een einde gebracht zijn, zal men een uitgave bereiken van ongeveer 30.000 F.

In de grote eetzaal was het nodig om vele spiegels opnieuw te verzilveren of zelfs te vernieuwen, omdat de vochtigheid hen buiten gebruik had gesteld. Het chalet zal compleet elektrisch verlicht worden en de lamperen hebben in alle kamers van het gebouw vervangen reeds de antieke “becs papillons” vervangen (...)” (59a).

Anderzijds, haar tegenpool de “Carijong” gaf - zoals de mensen van toen gemeenzaam over deze insgelijks doorgaans goed geïnformeerde stadskrant spraken en fijn om weten voor onze verslaggeving, 100 jaar later! - een gedetailleerd, genuanceerd overzicht van de toestand waarin dit zorgenkind, na al die werken (en al die kosten!), thans verkeerde. “(...) Hoewel men het Chalet aanzienlijk verbeterd heeft, is het niettemin waar, dat er nog veel te doen valt om het in een perfecte staat te brengen. Maar niemand wordt geacht het onmogelijke te kunnen en, reeds nu, heeft men wonderen verricht. In die zin dat de meest dringende herstelwerkzaamheden verricht zijn, met een snelheid die felicitaties verdient”. Voornoemd krantenartikel resumeert, tot ons profijt, nog eens alle, tot dan verrichte werken. “(...) Vermelden wij, behalve het aanbrengen van elektriciteit, het aanleggen van centrale verwarming en het monteren van luchtverversing. Verder draineringswerken uitgevoerd door middel van het systeem “*Knapen*”, de laatste schilderbeurten, het leggen van linoleum, het aanbrengen van behangsel – al het papier en de kleuren zijn uitgezocht door de Koningin -, het plaatsen van sanitair, badkamers, enz., het aanbrengen van dubbelraamwerk aan de vensters die blootgesteld zijn aan de winden uit de zee, het leidingnet van het water, de kranen voor besproeiing of brandkranen, de verbindingen met de riolen van stad, enz., enz. (...)” (60). Wij hadden het er, enige tijd geleden [19-20 maart 1910] (61), over in welke erbarmelijke staat het Chalet verkeerde bij het overlijden van wijlen [sic] de Koning [Leopold II]. En wij herhalen dat, om het [Chalet] tot nut van de Koninklijke Familie bruikbaar te maken in voorwaarden van voldoende comfort, er ware wonderen dienden gerealiseerd te worden” (62). Voor zover onze kennis thans reikt, zijn *nergens foto's of litho's van enige interieurzichten van voornoemde constructie*, voor welke decennia dan ook - *en wellicht om privacy-redenen?* - *overgeleverd geworden noch door ons aangetroffen*. Tenware tóch ergens ... ??

De vraag welt spontaan op de lippen: had Leopold II zelf daar dan geen oog voor en last van, waarom – verduiveld - had hij het zover laten komen zodat zijn Chalet mettertijd totaal, pitoyabel gedemodeerd was, ja grondig in verval verkeerde? Maar juist is juist, het ware hem onrecht aandoen indien op deze plaats niet gewag gemaakt wordt, dat er wel voornemens en plannen voorhanden waren. Zonder in details te treden die te ver voeren: het Chalet en de glooiing zouden vervangen worden door nieuwe, zeer kostelijke bouwwerken, maar een planning-op-papier, van grootse visie en allure getuigend (zoals alle projecten op het einde van Leopolds leven) en die in diens nalatenschap terug te vinden is, is metterdaad nooit aangevat geworden!

2. ZIJ KOMEN... ZIJ KOMEN MISSCHIEN ???

Het was al maanden lang, dat de Oostendenaars en royalisten van allerlei slag en plumeau vol ongeduld het bezoek van de gehele Koninklijke Familie verwachtten, des te meer dat het Chalet, nu in veel betere doen, beschik- en bewoonbaar was gemaakt. Echo's waren terug te vinden in de kranten, tolken van de publieke opinie: 17 januari; 1-11-29 april; 9 mei 1911 ... "(...) En nu onze Vorsten zoveel buitenlands hoog en/of adellijk bezoek krijgen, kan men deze hoge omes, al ware het voor enkele uren, niet afleiden naar Oostende? Bijvoorbeeld de Franse President Armand Fallières (1906-1913)? (...)" (63)

Dit hunkeren, dat ongeduld verklaarde waarom "*le tout Ostende*" als één man en één vrouw recht veerde bij het minste *koninklijk* geritsel ...

"(...) 3 mei 1911: de Koning en de Koningin zijn in België teruggekeerd, 's namiddags om 3 uur, met de mailboot "Princesse Elisabeth" met als gezagsvoerder de heer Commandant M. Timmermans. Fantastisch veel volk op het staketsel alwaar het ongewapend garnizoen opeengepakt stond: de manschappen en de muziekkapel stonden aan de rechterzijde terwijl de officieren links opgesteld stonden. De volkstoeloop aan het zeestation diende niet onder te doen. Onder de notabelen bemerkten wij Kolonel Van den Eynde, Commandant Constant, de Cuyper [sic], Commandant Dubois, Commissaris Danneels, Inspecteur Godener [sic], Stationschef Van Nieuwenhuizen, de Directeur van "Wagons-Lits" Simar, de Controleur van de douane Fontaine, de Directeur van het Zeewezen Borgers, Baron de Vrière, A. Stracké, A. Golder, Pastoor-Deken Camerlynck, de Directeur van het Zeewezen Moulin, enz. De mailboot gooide precies om 15 uur de aanmeertrossen uit; enkele minuten voordien was de [internationale trein] *Nord-Express* waaraan de koninklijke wagon [la berline royale] aangekoppeld was, het spoorwegstation binnengereden. De Vorsten die vergezeld waren door Generaal Jungbluth en Kolonel Thys, werden verwelkomd door de heren Borgers en Van Nieuwenhuizen en nemen aanstonds plaats in hun "*berline*", waarop zij de heren Kolonel Van den Eynde, Deken Camerlynck en de Cuyper bij zich ontboden. Enkele momenten later zette de trein zich in beweging te midden van enthousiaste toejuichingen. Iedereen merkte met vreugde het stralend uitzicht van de Koningin, '*ravissante de grâce et de beauté*' (...)" (63a).

Het was nog maar een voorsmaakje van wat komen zou. De monarch, eerst nog alleen (maar - zoals het gebruik, het protocol het wilde en ook wel nuttig als een geleide voor de veiligheid - vergezeld van een ordonnansofficier), op verkenning, op inspectie. 22 mei 1911. Heel vroeg, om 07u30' in de morgen, arriveerden zij in het Station Oostende-Kaai. Te voet begaven zij zich naar het Koninklijk Chalet dat Albert I langdurig bezocht. Daarop werd het Chalet in Raversijde opgezocht; vanwaar hij terugkeerde, nog altijd te voet (!), naar voornoemd station ten einde om 11 uur huiswaarts, naar Brussel, op te stomen ... De krant verwoordde wat eenieder in Oostende dacht, hoopte en wenste. "Zijn bezoek, - schijnt dat te wijzen op een nakend bezoek van de Koninklijke Familie?" (64).

1. DAAR ZIJN ZIJ !

En ja, eindelijk, ditmaal was het raak. Wij gaan uitvoerig in op de weergave die een paar zeer opgetogen reporters voor hun krant optekenden en poogden op heel persoonlijke wijze in letters op papier weer te geven. Let op het verschil in berichtgeving.

***** De Koning, de Koningin, de kinderen zijn in aantocht! *****

“Le Carillon”: “(...) Maandag 5 juni 1911. Vanaf 19 uur was een dichte menigte opeengepakt in de omtrek van het station. Klop 19u57’, drie minuten vóór 20 uur, rijdt de trein het station binnen. Het volk is woelig. Aan het Koninklijk Rijtuig gaat de deur ogenblikkelijk open en generaal Jungbluth[, vleugeladjutant,] stapt uit. Dan een formidabele toejuicing vanuit de menigte: dààr is de Koningin! Buiten, uit het station stappend worden de Vorsten nog meer toegejuicht: het is geen enthousiasme meer, het is uitbundigheid, - maar zonder buitensporigheid, met tact. (...)” (65).

“L’Echo d’Ostende”: “(...) De aankomst (...) was voorzien (...) om 6 uur ’s avonds. Hoewel onze soevereinen zelf uitdrukkelijk de wens hadden geuit dat er geen enkele officiële welkomstmanifestatie zou plaats hebben, hadden enkele toegewijde stadsgenoten sedert zondag een demonstratie door het volk georganiseerd (...) Deze betoging beloofde grandioos en aangrijpend te zijn: alle Oostendse maatschappijen hadden zich erbij aangesloten en het was een echt woud van vlaggen en vaandels die de Koninklijke Familie zou hebben begroet bij hun aankomst.

Ongelukkig genoeg, het uur van vertrek uit Brussel diende verschoven te worden én de Vorsten hadden de wens uitgedrukt om zich direct naar het Chalet te begeven. Noodgedwongen diende het rendez-vous met de sociëteiten afbesteld te worden ... Dit belette niet dat vanaf 7 uur ’s avonds in de omtrek van het station het zwart zag van het volk. Om 7u30 werd het een gedrang. Enkele minuten vóór 8 uur dient men wonderen te verrichten om de stationskaai te bereiken. Wij treffen volgende personaliteiten aan de ingang van het ‘*Koninklijk Salon*’ aan: de heer Burgemeester en Mevrouw Pieters, de heren kolonel Van den Eynde en commandant Constant, de directeur van het Zeewezen Borgers, controleur Godenir (?), directeur-generaal van de buurtspoorwegen Eduard De Cuyper(.) Alsook vele gemeenteraadsleden en het merendeel van de ambtenaren der verschillende Oostendse administratieve diensten.

Zodra de trein waaraan de koninklijke wagon gekoppeld was, aankwam om 7u57’, steeg de immer jonge generaal Jungbluth die zijn naam niet gestolen had, uit. Een formidabel applaus weerklonk: ziehier de Koningin in reispak en de Koning in simpel colbertje gehuld., de prinsjes, de schattige prinses Marie-José. De kleindochter van Madame Pieters schonk bloemen – prachtige rozen uit Frankrijk – aan prinses Marie-José. Mevrouw Pieters maakte haar compliment aan de Koningin, terwijl de Burgemeester welkomstwoorden richtte tot de Koning. Dit alles op een aangename, hartelijke wijze. Intussen hield het applaus niet op te weerklinken. Het Koninklijk gezin stapte het salon binnen. De Koning trad in gesprek met de heren Burgemeester Pieters, kolonel Van den Eynde en directeur de Cuyper. Terwijl de Koningin die een stralend voorkomen vertoonde, zich bleef ophouden met de Burgemeestersvrouw.

Wanneer het Koningspaar zich dan, eindelijk, vertoonde aan het publiek, viel hen een ovatie te beurt die van een werkelijk hartroerende hoedanigheid getuigde. De Koning en de Koningin konden de betekenis van deze spontane uiting van een ganse stad niet misverstaan (...).

De auto’s die de Koninklijke Familie oppikten, reden op vlugge wijze langs de Hendrik Serruyslaan, de Karel Janssenslaan en het Leopold I-plein, richting het Chalet, en passeerden onderweg een enorme mensenmassa die het gezin geestdriftig toejuichte (...)” (65a).

Maandagmorgen 6 juni 1911[, de dag na de aankomst,] kwamen verscheidene notabelen naar het Chalet om de registers *ad hoc* te tekenen. Plots kwam Prinses Marie José – dit faits-divers artikel is getiteld “*La Princesse Ostendaise*” – uit het Chalet getreden, de twee soldaten van wacht presenteerden het geweer, terwijl de aanwezige notabelen eerbiedig zich het hoofd ontblootten “devant notre royale concitoyenne”[, toen 5 jaar oud!...]. Zeer met opzet en zonder de minste verlegenheid, benaderde zij om beurt ieder van de aanwezige personen en begroette hen; daarop keerde zij rechtsom en deed hetzelfde met elke soldaat” (66). Of zij een standje opgelopen heeft? Waarschijnlijk!.

Wèl passen hier enkele herinneringen die dit “*Oostendse prinsesje*” (zoals zij veelal door vreemden liefdevol betiteld werd alsof het hun eigen kind was) neergeschreven heeft in haar memoires, heel veel jaren later, nostalgisch terugdenkend aan *de tijd van toen*. “(...) Vanuit mijn venster zag ik de zee, het strand en de dijk waarop de wandelaars gingen. Hoe heeft de drukte van dit volk me verstrooid! Zelden in de mogelijkheid te kunnen spelen met mijn broers en niet beschikkend over kleine vriendinnetjes was ik meestal – ik weet niet waarom – alleen opgesloten in mijn kamer. Op een dag zond een onbekende me een hark, een schop en een emmer. Deze geschenken vervulden me dusdanig met plezier dat ik ze, eens de nacht viel, onder mijn bed stopte, uit vrees dat men ze wegnam. Wat ik graag deed, was het tekenen van de “*mailboten*” (les malles) die zich, tweemaal per dag, naar Dover begaven. Soms liet men ons aanwezig zijn op één of andere vertoning ten voordele van behoeftige inwoners van deze streek” (67). Zij was nog te veel kind om een duidelijk zicht te krijgen, inzicht te hebben op het “*officiële leven*” van haar ouders. Restten haar van vele ceremonies slechts vluchtige beelden, zij herinnerde zich wel dat er vakantieverblijven op volgden alwaar “plots vader en moeder ons meer nabij, meer toegankelijk werden” (68).

De Koninklijke Familie, voor de eerste maal gelogeed in het Koninklijk Chalet, verbleef ononderbroken anderhalve maand te Oostende, (zoals reeds aangehaald:) van 5 juni tot 20 juli 1911, daags vóór de Nationale Feestdag van België. Een vuistvol anekdoten wensen wij onze lezers niet te onthouden. De prinselijke kinderen als eenieders kind hielden eraan in het zand vóór het zeewater te spelen; op 24 juni waagden zij zich, aan boord van een “Ibis”-boot, voor het eerst op zee, wat herhaald werd op 5 juli. De Koning en de Koningin – zij had hiervoor dirigent en artistiek directeur Rinskopf vooraf rond 29 juni in audiëntie ontvangen op het Chalet - van hun kant woonden vrijdagavond 7 juli een feestconcert bij in het Kursaal. Het wondermooie 2de pianoconcerto (1900-1901) van Rachmaninov werd vertolkt door Marcel Laoureux (sic). De aanwezigen waren wild-enthousiast door 's Konings komst - vóór, binst en na dit topevenement en in volle seizoensbegin. De kranten geraakten er nadien moeilijk over uitgepraat! Op zondag 9 juli namen Leopold en Karel voor het eerst een bad in zee; een luxe-cabine bracht hen er naar toe. Diezelfde dag werden meer dan 1600 badtickets uitgereikt wat een record en des te meer opmerkelijk was omdat de wind in de namiddag hevig woei (68a). Tenslotte, elke zondag (het kerkgebouw zelf werd niet gepreciseerd, maar wij nemen aan dat het de Sint-Jozefsparochie was) woonde het Koninklijk gezin in alle eenvoud het H. Misoffer bij. Enkel werd nog met meer zorg dan anders het orgelrepertoire uitgekozen, gelet op “l'exceptionnel sens musical de notre Souveraine, ‘artiste elle-même’” ... Uit die periode (of is het eerder even nadien, het is niet zo evident), dateert (4 augustus 1911) het mooie, befaamd gebleven portret van Koningin Elisabeth, gezeten op een stoel (op de dijk of op het strand?) en verscholen achter een zonnescerm; de fotograaf was de eminente heer Antony. O.m. afgedrukt in de begeleidende folder-bezoekersgids van het “Belvue”-museum (onder het nummer 548) te Brussel.

Op de vooravond van hun vertrek, boden zij “*un déjeuner intime*” aan aan de heer Burgemeester en mevrouw Pieters; dit was op woensdagavond 19 juli 1911. Aanwezig waren:

- Dhr. Burgemeester;
- Dhr. Henri Borgers, directeur van het Zeewezen;

- Kanunnik Deken Camerlynck;
- Dhr. August Borgers, voorzitter van de Handelskamer;
- Majoor Collin van het 10de Linie;
- Dhr. Cambier, Commandant van de Genie;
- Eerw. Heer Verhaeghe, pastoor van Sint-Jozef;
- Een eredame;
- Twee ordonnansofficieren.

Een korte verslaggeving, gekruid met een anekdote over (wie kan het anders?) het “*Oostends prinsesje*”, willen wij jullie niet onthouden; ze werd overgenomen uit dagblad “Le Soir”.

“(…) Het was een heel intiem diner, waarop de prinsjes aanwezig waren. Eens 21u30’, deed de Koningin een teken naar de gouvernante van prinses Marie José om haar [de vijfjarige] naar bed te brengen. Het prinsesje stond op, omhelsde vader en moeder, en ging, opeenvolgend, elk van de genodigden groeten. Op de soutane van de pastoor-deken Camerlynck waren de ere-tekens van “*Pro Ecclesia et Pontifice*” aangebracht.

- “Wat is dat voor iets, mijnheer Pastoor?”, vroeg het prinsesje, met de vinger wijzend naar het ordelint;

- “Dat, prinses”, antwoordde de Deken, “is een decoratie van de Paus”;

- “Ah”, zei de kleine, en onmiddellijk wees zij met gestrekte vinger naar het roosvormig sieraad aangebracht op de rug van het uniform van dhr. Borgers, directeur van het Zeewezen.. “En is dat ook een decoratie van de Paus?”.

Verbeeldt u hoe de genodigden in lachen uitbarstten! (…)” (69).

Donderdag 20 juli 1911, de dag vóór de viering van ’s lands Onafhankelijkheid te Brussel. De Koning en de Koningin dienden, vanzelfsprekend, aanwezig te zijn en tijdens de ceremonies voor te gaan.. ’s Namiddags, op voornoemde datum, stapten in het station de Koninklijke Gasten in hun rijtuig, “*la berline royale*”, dat vastgehaakt was aan de express van 16u20’. “La Saison d’Ostende” wist ’s anderendaags te vertellen dat oorspronkelijk het uur van vertrek niet medegedeeld noch gekend was, - en toch, weerom wemelde het van het volk! Tal van prominenten, onder wie Burgemeester Alphonse Pieters, deden het gezin uitgeleide. “De jonge prins “Charles Théodore”, van zodra hij onze sympathieke en vereerde burgemeester opmerkte, vloog naar hem toe ‘en témoignait une joie vraiment touchante’”. “Onze soevereinen verklaarden zich opgetogen over hun verblijf midden onder ons en over het onthaal vanwege de bevolking. Zij hebben beloofd om tijdens de winter terug te komen naar Oostende” (70).

2. HET ONDERRICHT AAN DE KINDEREN LIEP GEWOON DOOR AAN ZEE

Hun opvoeding en onderwijs gingen door, ook wanneer er aan zee verbleven werd, en wel in een daartoe speciaal ingerichte kamer in het Chalet. De Prinsen werden zoveel mogelijk behandeld als “gewone” burgerkinderen, zonder speciale privileges. Dit blijkt o.m. wanneer zij met opzet in contact gebracht werden met leeftijdsgenoten van het Koninklijk Werk “IBIS”. Of, wat heden vertederend voor ons overkomt maar destijds rigoureuus streng voor hen was, toen Leopold (° 1901) en Karel (°1903) insgelijks een “speelgoedvliegtuigje” begeerden om in bezit te krijgen. Zomer 1911:

“(…) Laatstleden speelden zij op het strand en hadden hevig trek in een vliegtuigje waarmee enkele kinderen zich kostelijk vermaakten. In gezelschap van deze snaken gingen zij naar de winkel alwaar men kleine vliegtuigjes te koop aanbood die slechts enkele centiemmen kostten. Gedurende enkele ogenblikken drukten de prinsjes de wens uit om wat mooiere aan te schaf-

fen, maar hun gouvernante weigerde categoriek. En de koningskinderen keerden, samen met hun makkers, terug op het strand alwaar zij zich buitengewoon amuseerden met hun zeer eenvoudig speeltuig van "één cent" (...)"

Insgelijks in dat jaar illustreert een kwajongensstreek dat beide kinderen, eens vrij en gelanceerd, lang niet zo voorbeeldig dachten en handelden als "men" op het eerste zicht zou geloven of wensen. Wij troffen de guitenstreek via de toenmaals welbekende Antwerpse krant "La Métropole" in een Oostendse krant gekopieerd, midden juli 1911, aan:

"(...) Vorige morgen besproeide een oude tuinman van het Paleis [sic] te Oostende de mooie bloemperken met geraniums, toen de prinsen Leopold en Karel plotseling te voorschijn kwamen. De tuinier verwijderde zich een ogenblik, nadat hij het kraantje van de sproeislang had dicht gedaan. Hunne Hoogheden [sic] wisselden wederzijds een blik met elkaar en, zoals de bekoring zelfs koningszonen niet spaart, kunt gij raden dat ... zij zich stortten op de lans en haar richtten op 'le vieux bonhomme', met een zodanige waterstraal dat hij er vandoor ging 'avec des jambes de vingt ans' ! Door de krachtige uithaal van deze prinselijke douche, ging de tuinman die druipnat was en met rood aangelopen gezicht, schuilen in de conciërgerie (...)" (70a).

Met hun onderricht waren de volgende (mannelijke) personen belast: dhr. Plas (een onderwijzer), dhr. Poissinger (een leraar Middelbaar Onderwijs), Majoor De Grootte, Kapitein Maton en Luitenant de Neve de Roden (70b). Eerstgenoemde, de heer Vital Plas (Marie-José noemde hem "Ivanoe Plas" (70c), werd door het prinsesje in haar "herinneringen" beschreven als "un petit homme rondelet aux yeux en boule de loto". Hij was een afgestudeerde onderwijzer van de Rijksnormaalschool van Brussel en eerder liberaal van gezindheid, iets wat bij de clericale strekking niet zo best overkwam. Anderzijds, de Vorsten hebben het recht, nu nog altijd trouwens, om zelf en vrij hun medewerk(st)ers te kiezen, van welke strekking ook, en hen te behouden!

De knapen kregen, ongeacht de vakantieperioden, doorlopend hun dagelijkse portie (vier of vijf uren studie per dag) te verwerken. Gevarieerd, zoals gebruikelijk, maar aan de kust werd mede aandacht geschonken aan de visvangst, samen met de jonge scheepsmaatjes van de "IBIS". Best mogelijk dat het een idee van de Koning zelf was.

Wat werd hen verder onderwezen? En hoe gebeurde dat, zonder "al te" in details te treden? Er werd uitgegaan van een concreet probleem dat onder alle aspecten werd uitgewerkt. Zoals bv.

- Het versturen van een hoeveelheid vis naar het buitenland werd gevolgd en/of nagebootst;
- Toen hun moeder op reis was in Zwitserland, situeerden de jongens Elisabeths diverse verplaatsingen en wedervaren op de kaart;
- Of, ten einde hun lessen in "histoire naturelle" (natuurkennis) te "verlevendigen" werden ratjes gekweekt;
- Enzovoort ...

Nog zoveel meer uitgebreids, afwisselends en interessants werden deze koningskinderen via privé-onderwijs geleidelijk bijgebracht. Leopold leek meer "studax" dan zijn iets jongere broer Karel ... Ondervraagd naar zijn geliefkoosde vakken citeerde de latere Kroonprins en Koning: rekenkunde, meetkunde, tekenen. Hij leerde bovendien "le flamand". En hield tevens een soort dagboek bij. 'Geschiedenis'-onderricht gebeurde volgens de 'theorie van Majoor Bruck'. Dit houdt in dat de wereldhistorie ingedeeld wordt in grote tijdvakken waarin telkens een bepaald volk overheerst. "(...) De gouverneurs waren met onze opvoeding belast, maar onderwijs werd ons door leraars verstrekt"; zijn oudste vorstelijke pupil sprak, tal van jaren jaren later (in 1976), lovend over de heer Vital Plas: "een kleine corpulente man en vrolijke liberaal (...) Hij was met onze lagere studie belast en bracht ons spontaan de grondbeginselen van het kaats- en voetbalspel bij. Mijn vader had het grootste vertrouwen in hem". Enz. Opgetekend en gepubliceerd door Gilbert Kirschen: *De*

opvoeding van een Prins: gesprekken met Koning Leopold III (1984), p. 22-23. V. Plas zelf - "die heel goed bekend was in Oostende" (werd expliciet vermeld) - gaf jaren later een aantal "Souvenirs" vrij die ergens vervat zijn in de kolommen van het toenmalige gezaghebbende nationale dagblad "L'Indépendance Belge" en overgenomen werden in de lokale krant "Le Phare" d.d. 7 maart 1934. Zij schetsten een beeld in bijzonderheden van het dagelijks leven, "dans la plus grande simplicité", van Albert I, zijn gezinsleden en een kern van hun entourage. Te Brussel en te Laken. Hoewel het stramien heel waarschijnlijk nagenoeg identiek "beleefd" is geworden, repte hij *niet* over de jarenlange nu-en-dan verblijven in het Chalet te Oostende, - en wij geven er de voorkeur aan om in dit schetsmatig bedoelde exposé er, nu toch, in het geheel niet verder op in te gaan.

En, wat het derde en jongste kind aangaat, prinses Marie-José (°1906)? Aan haar onderricht werd, conform de opvattingen van de "tijd 1900", wat minder belang gehecht. Koningin Elisabeth, autoritair en streng van aard, iemand die altijd en overal haar eigen wil doordreef (70d), vond dat haar dochter best vóór 7 jaar geen onderwijs zou krijgen. Wat meer is, na haar lieve nurse werd Marie-José opgescheept met een echte "draak" als gouvernante! Het meisje zelf prefereerde bovenal het vak 'geschiedenis' en nam jaren en jaren later een en ander van haar belevenissen op in haar "herinneringen" aan haar ouders Albert en Elisabeth. Nu nog lezenswaardige, aangename lectuur! Ook de korte typering in het "woord vooraf" door Georges-Henri Dumont, een gerespecteerd en bekend historicus in Franstalig België, misstaat niet. "Guitig, vrolijk, vurig was zij de ideale speelgenoot van haar broers. Zodat zij zelfs een beetje een 'garçon manqué' werd: mijn broer Karel en ik, schreef zij, waren de 'onhandelbare kinderen' van de familie. Leopold had reeds een pragmatischer geest". Elders in dit essay hebben wij verspreid nog wat meer aandacht gewijd aan haar jeugdimpressies te Oostende. Wel, bij wijze van voorbeeld in 1911, toerden moeder en haar toen vijfjarige dochter per auto samen en menigmaal rond in de omgeving. En, wanneer ze al eens opgemerkt en herkend werden, hartstochtelijk toegejuicht! (70^e). Etc. Merkwaardig is ook, dat het het meisje van toen, tientallen jaren later toen zij haar memoires schreef, bijgebleven is, dat "zij haar broers van langsom minder zag, daar zij zeer benomen waren door hun studies" (69a).

Een kluit tijd later, de tijd was aldaar als het ware verstild en beklifd: "(...) 1919: in de studiezaal der kinderen is een groot zwart bord. Waarop, door hun huisleeraar, in 't krijt geschreven, eene aardrijkskundige- en eene teekenles te zien zijn. De barbaren die in de Villa [sic] niets geëerbiedigd hebben, hebben geen hand geslagen aan het geschrevene op het bord (...)" (De Zeewacht; 22 november 1919, p. 2) ...

3. HUN VERDERE LOGEMENTEN IN OOSTENDE (KERST 1911 – JUNI 1913):

(*qua detaillering in de tijd*, zie het uitgebreid *calendarium*, voorafgaand aan het "**Deel I**" [vóór 1910] van dit exposé).

Weer borrelden geregeld echo's op van het verlangen "(...) naar een bezoek waaraan de bevolking van Oostende een zeer groot belang hecht (...)" (71). En of! Was het niet tot vóór kort: "*Ostende, la résidence d'été du Royaume*", "*Oostende, Koninklijke Residentie*"? ... Het riep onweerstaanbaar reminiscenties op aan de gloriëtijd van Leopold II's veelvuldige en langdurige verblijven. Historicus Ivan Van Hyfte, in samenwerking met Stadsarchivaris Claudia Vermaut, hebben in 2005 deze bezoeken en oponthouden nauwgezet nageplozen, hen in de vorm van een '*calendarium*' gegoten en overzichtelijk te boek gesteld o.d. t.: "In het spoor van de Koning". Dit Leopoldiaanse voorbeeld diende gevrijwaard, bestendigd te worden! Het droeg niet enkel bij tot de durende topstanding van een niet eens zo groot stadje dat zichzelf in Europa kroonde tot "*La Reine des Plages*". Het bevorderde tevens en vooral het handeldrijven en de welvaart van een bevolking die

het essentieel moest hebben van het toerisme, van de zeer vele "vrimden" zoals men de toeristen toenmaals algemeen betitelde en vertroetelde.

Opnieuw "Hoog bezoek":

Rond het feest van Sinterklaas ontwaarde "men", dat "de winterweerluiken aan het Chalet weggenomen zijn" en "dat er sedert vijftien dagen gestookt wordt" (72). Tevens werden er opmerkingen gemaakt, dat "in de omtrek van het Chalet de reinheid te wensen overliet". Door de zorgen van "Stad" werd dit verholpen (73). Even nog iets over de omgeving van het Koninklijk Chalet. "Onmiddellijk achter de tuinen (aldaar), tussen de Chaletstraat en de Koninginnelaan, zijn er braakgronden te vinden die afgesloten worden door een (lelijke doornen)haag in lamentabele staat en zeer onbevallig van uitzicht. Deze haag komt men te rooien en ze wordt vervangen door een houten afsluiting die op een gelukkige wijze het uitzicht zal wijzigen. "Un bon point à Qui-de-droit" (73a).

Ten tweede male arriveerde de Koninklijke Familie, voor een meerdaagse vakantie in het Chalet, op woensdag 20 december 1911, ditmaal ter gelegenheid van het Eindejaar. De trein bolde deze keer uit in het station van "Oostende-Kaai". Zoals ten tijde van wijlen Koning Leopold II waren vele privé-woonsten – een gebruik dat in de loop der najaren spijtig genoeg verloren is gegaan - en alle officiële gebouwen, reeds van de dag voordien [i.e. dinsdag 19 december], feestelijk bevlagd. Andermaal een gebeurtenis en een hele eer voor de Stad, men had er het besef van! Schildwachten, geleverd door een detachement van het Derde Linierement, namen hun wachtpost in, zoals gebruikelijk is tijdens een bezoek van de Koning (73a). In de Koninklijke wagon (*la berline royale*) - getrokken door een treinstel van de toenmalige internationale treinlijn "Nord-Express" – waren enkel de Koning, de Koningin en prinses Marie-José, alsook hun gevolg, mee. Twee auto's reden hen naar het Chalet. De twee jongens werden pas op zaterdag 23 december 1911 verwacht. "Ook hier geeft de Vorst een goede les aan de ouders die, onder voorwendsel van vakantieverblijf of van vertrek vóór de datum van het verlof, de lessen voortijdig laten verlaten door hun nageslacht" (74), becommentarieert de "Carillon". Voorts: "gedurende de enkele avonden van hun bezoek, hebben wij met bewondering kunnen zien hoe prachtig verlicht dit paleis [sic] en haar bijgebouwen zijn". Korte tijd na hun aankomst en ondanks het hondenweer dat woedde, deed de Koning een wandeling op de Dijk, dit in gezelschap van generaal Jungbluth, een sinds jaren vertrouweling. Beiden hernamen zaterdagmorgen hun wandeling op de dijk, tot voorbij Raversijde; aldaar merkten zij gestrande visserssloepen in Middelkerke op. Nog niet uitgewaaid, vertoefden zij 's namiddags op het staketsel; de Koning sprak er met oude vissers over de laatste stormtijden. De Koning en de Koningin "waren hevig onder de indruk van het plotse onweer dat opgestoken was, kort na hun aankomst in Oostende" (Echo d'Ostende; 28/12/1911). Voornoemd verblijf duurde ongeveer een twintigtal dagen. Op donderdag 9 januari van het nieuwe jaar kwam andermaal het moment van afscheid nemen. 's Namiddags, om 16u20', reed *la berline royale*, gekoppeld aan de *express-trein Oostende-Basel*, hetzelfde station van "Oostende-Kaai" uit, nagewuifd door de personaliteiten en een schare fervente royalisten (75). Het was de laatste maal dat Alphonse Pieters, de Burgemeester van *La Belle Epoque*, de honneurs ten overstaan van hun Hoge Gasten te Oostende kon waarnemen. Enkele maanden later, op donderdag 30 mei 1912, velde een hartaanval de meest geroemde "Eerste Burger van de Stad Oostende". Zijn aandenken houdt ook nu nog dagelijks stand, al onmiddellijk na zijn heengaan, door de toekenning als huldeblijk van de straatnaam *Alfons Pieterslaan*, één der bekendste en veelvuldigst gebruikte der verkeersaders in het volle centrum van de "Koningin der Badsteden".

Verderzetten van het opknappen van de residentie op de Dijk:

De verfraaiing aan en in het Chalet werd hernomen. O.a. met sierschilderwerk in de galerijen en aanpalende salons (76); plaatsing van 80 artistieke radiatorkasten in eikenhout, met opengaande

panelen, koperen rasterwerk, schilderwerk inbegrepen (77). De derde verbetering werd aangebracht rondom de tuin (het park) van het Chalet: gietijzeren palen met rasterwerk in ijzerdraad, twee meter hoog, alsook nog een en ander. (De heer Joseph-Camille Collard (1869-1950) was toenmaals "Jardinier en chef", zowel in het Chalet als te Raversijde). De bedoeling was tweërlei: indringers beletten om binnen te glippen, maar bovenal de Koninklijke Familie te vrijwaren van indiscrete blikken (78), iets waar zij bijzonder gevoelig voor was. Maar, ons dunkt toch, àl te gevoelig voor mensen die beroepshalve en door afkomst danig in de kijker lopen, moeten komen. Door hun verheven, uitzonderlijke functie nu eenmaal "gedoemd tot" maar, anderzijds, daar toch tal van voordelen voortdurend van genoten. Niettemin was de krant "Le Carillon" al bij al positief gestemd en begripvol voor dit, om zo te omschrijven "structureel" pijnpunt.

Het derde séjour van de "Royals" aan Oostende: 10 juni – 02 juli 1912 :

De maanden verliepen. De lente was doorgebroken in het land. Juni kwam in zicht.

Karl Theodora, Hertogin van Beieren en moeder van "onze" Elisabeth, zoals gebruikelijk bij de mensen van adel vergezeld van een "dame d'honneur", nam rond 18 mei (Echo d'Ostende) haar intrek op het Chalet ten einde er toe te zien op de laatste voorbereidingen voor een aanstaande verblijf van "onze" vorsten. Op donderdag 30 mei kwam de Koning zelf zich vergewissen of het Chalet "klaar voor gebruik" was (79). Het zal hem gewis plezier hebben verschaft dat, door de groei van de hagen bovenuit het in februari ll. aangebrachte rasterwerk, de koninklijke vakantiegangers voortaan zich zullen kunnen onttrekken aan hun 'kweldivels': sommige al te nieuwsgierige blikken (80). Zoals eerder vermeld, de stad Oostende werd, einde mei, in diepe rouw gedompeld door het overlijden van haar illustere burgemeester. Op zijn begrafenis, begin juni, werd allereerst volgende missive voorgelezen. "Het is met een gevoel van diepe spijt dat de Koning en de Koningin het overlijden van de heer Alphonse Pieters vernomen hebben". Zij delen in de rouw en "zullen in gedachte houden de herinnering aan de diensten die hij in de loop van zijn langdurige carrière bewezen heeft aan de Stad Oostende alsook aan zijn verkleefdheid aan de Koninklijke Familie". Ze werd voorgelezen door de heer August. Liebaert, d.d. 'burgervader' (Echo d'Ostende; 6/6/1912).

Op 10 juni werd het koninklijk spoorrijtuig in station Brussel-Noord andermaal aangehaakt aan een internationale trein, de zg. "Nord-Express", die op haar terugweg was naar Oostende. Eens aangekomen, verwelkomde Auguste Liebaert het koninklijk gezin (82). Wij vonden geen noemenswaardige relazen in detail van hoe zij hun dagen aan zee doorbrachten. Gaf "men" gevolg aan hun wens tot privacy? Blijkbaar wel. Enkel deze sprokkelingen: "De Vorsten hebben maandag, in gezelschap van een ordonnansofficier, een lange wandeling gemaakt op de dijk. Dinsdag hebben zij de stad per auto doorkruist" (E. d'O.; 13/6). Voorts: Op dinsdag 25 juni 1912 ontving Albert I de heer Auguste Liebaert in audiëntie en meldde hem, "en termes particulièrement aimables", dat hij gisteren het besluit tot diens benoeming tot burgemeester ondertekend had (E.d'O.. 27/6). Nog vóór hun terugtocht naar Brussel, op een zondagnamiddag, reed het Vorstenpaar, vergezeld door prinses Marie José, per auto naar De Panne om aldaar Aartshertogin Salvator, dochter van de Keizer van Oostenrijk, te bezoeken (E.d'O.; 4/7). De vooravond van hun afreis, op maandagavond 1 juli, werd uitvoeriger becommentarieerd en in de openbaarheid gebracht. Opnieuw, zoals dat vorig jaar het geval was, werd een diner op uitnodiging geserveerd in het Chalet. Alwaar Koning Albert I o.a. een zeer langdurig onderhoud had met de nieuwe burgemeester over economische kwesties aangaande de stad Oostende. Meer werd er niet over losgelaten. "De kleine prinses die volgens koninklijk gebruik de tafelgasten mochten begroeten op het einde van de maaltijd, kwamen bijzonder liefvallig over; het prinsesje vertederde iedereen" (E. d'O.. 4/7). Op dinsdagmorgen 2 juli, om 9u30', vertrokken de hoge gasten per speciale trein uit Oostende (83). Wat later, tijdens het naseizoen, deed het gerucht de ronde als zou ook onze Koning (in navolging van Leopold II en diens "Alberta"?) zich een zeejacht laten bouwen door een Engels maritieme ingenieur, - doch daar was niets van aan. Alberts hobby en hartstocht berustten in essentie bij het alpinisme (83a). Nog

tijdens de zomermaanden zochten zij het welbekende wintercentrum Cortina d'Ampezzo op, gelegen in het N.O. van Italië; aldaar gaf de Koning zich ten volle over aan zijn grote passie: incognito het beklimmen van bergen! Prinses Marie-José dacht veel later met heimwee terug aan hoe het er toen aan toeging: "voor enkele tijd zich bevinden in de schoot van de verenigde familie, was voor mij een grote vreugde, te meer omdat het zelden voorkwam" (84).

Het nooit tot stand gekomen "wachtlokaal" (*corps de garde*) aan het Chalet (84a)

Tijdens zijn leven had Leopold II de wens uitgedrukt om achter het Chalet een wachtlokaal voor de militaire wachtpost te zien bouwen. Maar hij bleef niet bij dit idee en het Derde Liniregiment kreeg voor zijn 24 wachters de eerste domaniale villa ter beschikking, oostelijk gesitueerd van de Koninginnelaan, bijna rechtover het "*Lunapark*". Jarenlang voldeed dit wachthuis. Maar de "vreemdelingen" (*vrinden*) die onze badplaats aandeden, hadden maar een pover idee van de manier waarop de Koninklijke Wacht gehuisvest was, daar het gebouw "geen oog had". In september 1912 preciseerde een plaatselijke krant een en ander. De militaire garde – enkel opgevorderd tijdens een verblijf van de Koninklijke Familieleden – is in voornoemde villa "in zeer slechte voorwaarden, in alle opzichten, gelogeerd. "In samenspraak met de Civiele Lijst, zal de regering een groot wachtlokaal laten optrekken: op de hoek van de Koningsstraat en de Chaletstraat, in het verlengde van de as van de van traliewerk voorziene ingangspoort, in de stijl van de "Galerijen Maquet". Op een terrein dat eigendom is van de Staat zal de stijl van dit gebouw zeer sober zijn. Architect is dhr. Coomans uit Ieper. Om onbekende redenen werden de plannen noch vóór noch na "14-18" uitgevoerd.

4de vakantieverblijf aan zee, tijdens de eindejaarsperiode: begin januari 1913:

Midden december 1912 prepareerde men zich in het Chalet voor een meerdaagse overkomst uit Brussel. Het bezoek was eerst voorzien op 26 december (85), maar door omstandigheden werd het donderdag 2 januari 1913 vooraleer het Koninklijk Gezin zijn intrek nam in voornoemd gebouw op de Zeedijk. De datum en het uur van aankomst waren slechts gekend door ingewijden en het publiek aan het station was dan ook spaarzaam voorhanden, al juichte men de gasten van koninklijke bloede als gewoonlijk van harte toe (86). Na het gebruikelijk begroeten van de personaliteiten werd het Koninklijk Gezelschap per auto op snelle wijze naar het Chalet gevoerd. Toevallig prachtig weer lokte de "Royals", als eenieder die tijd had, naar dijk en strand voor langdurige wandelbeurten. Op maandagmorgen 6 januari scheepten Albert I en zijn beide zonen zich in op de "*Princesse Elisabeth*", de toen snelste mailboot van de lijn Oostende-Dover, voor een dagtrip heen en terug naar Engeland. Na een korte vakantieperiode die ik niet nader kan preciseren, bij gebrek aan overlevering, werden de valiezen weer ingepakt, richting Brussel (87).

Voorjaar 1913:

06 maart: "De Civiele Lijst gaat nieuwe en omvangrijke werken laten uitvoeren in het Koninklijk Chalet" (88). Diezelfde dag kwam Koning Albert I, in gezelschap van Prins Leopold en luitenant-generaal Jungbluth, zijn vleugeladjutant, weerom naar Oostende. Zij gingen te voet richting Chalet, alwaar de Vorst in kennis gesteld werd van de komende werken. 's Middags om 13 uur zette het drietal per tram koers richting Raversijde; daar wilde de Koning het park zien dat een volledige verandering zal ondergaan. Na gedane werk, arriveerden zij om 15u30' aan het Station Oostende-Kaai, alwaar de Vorst in gesprek kwam met de Stationschef. Hij liet niet na even te spreken met een mecanicien van de internationale trein "*Nord-Express*" "(...) en zelfs met een spoorwegaarbeider", aldus de reporter die besluit: "men beweert, dat de Koninklijke Familie met **Pasen** enkele dagen zal doorbrengen in Oostende" (89). Dit voornemen ging niet door. Volgens sommige kranten omdat Albert I de laatste tijd geplaagd werd door heupjicht (*sciaticque*) en de zeelucht hiervoor schadelijk

is. Een bevoegde bron ontkende nochtans (90). De ware reden is nu niet meer te achterhalen en het is, strikt genomen, ook niet zo belangrijk, menen wij ...

Dinsdag 27 mei: na het militaire *Kamp van Beverlo* (4000 ha, Belgisch-Limburg) bezocht te hebben, arriveerde, ik citeer, "Koning Albert te Oostende, vergezeld door hun drie kinderen". Het is niet duidelijk of de Koningin mee was. Een zeer grote en enthousiaste menigte wilde "hen" per se zien en het was onder het uiten van kreten en toejuichingen dat het gezelschap het station Oostende-Stad verliet, om dan met auto's in directe lijn naar hun buitenverblijf aan zee (het *Chalet*) gereden te worden. "Tijdens de begroeting door de heer Burgemeester Liebaert in het stationsgebouw sprak de Vorst o.m. zijn grote waardering uit voor het door de Oostendse stadsbestuurders genomen initiatief om wijlen Leopold II te bedenken met een monument" (91). Waarschijnlijk was het eerder ooit anders, denken wij, want de pers deelde ditmaal pluimen van waardering uit, zowel aan de stationschef als aan het Hoofd van de politie, inzake een zeer goede ordebewaring. Tijdens dit gelegenheidsverblijf bezocht Albert I, voor het laatst (29 mei 1913) vóór Wereldoorlog I, het Koninklijk Werk "*Ibis*" te Bredene. Hij wenste de directie geluk met het gepresterde werk, woonde een TSF-radioles bij en zag de jongens militaire drill uitoefenen met de wapens van de FN-fabriek van Herstal (92).

20 juni: De Vorst ontving op het Chalet, in officiële audiëntie en met middagmaal, o.m. de heer Davignon, Minister van Buitenlandse Zaken, die een delegatie kwam voorstellen t.g.v. de troonsbestijging van de Prins von Reuss (93).

4. ZOMERVAKANTIE IN HET CHALET (18 JULI – 21 AUGUSTUS 1913):

* Verzoek met aandrang om privacy en rust:

Om de periode van de zg. "*Grote Vakantie*" door te brengen zochten de Koning en zijn familie weerom het Oostendse Chalet op de Dijk en aan de Noordzee op. Ditmaal voor een langdurig verblijf van liefst 6 (zes) volle weken! Wat met Albert sedert zijn aantreden als Vorst nooit eerder gebeurd was. Wijlen Koning Leopold II deed dat wel: gaarne en veelvuldig, ongedwongen en niet vlug verstoord zich al eens mengend en bewegend onder de mensen die hem zijn privacy gunden en deze respecteerden. Al te blij en vereerd dat de Hoogste Burger van het Land met hen in een topseizoenstad als Oostende de zomerzon en -geneugten deelde. En ... in zijn zog zorgde, dat andere aristocraten en aanzienlijken een vakantieverblijf aldaar voornaam, aantrekkelijk en vermeldenswaard vonden. De lijsten van een bonte schare aanzienlijke en minder gewichtige badgasten staan vermeld en zijn bewaard in de jaarlijkse zomerkrant "*La Saison d'Ostende*", in het Frans opgesteld en aangeprezen, zodat *le beau monde* er dagelijks nota kon van nemen. En gebeurlijk meer en beter gericht elkander konden opzoeken, - om nader kennis te maken of om de vriendschapsbanden of zakenrelaties weer nader aan te halen, al naargelang het hen uitkwam en naar believen van *les estivants*.

In hoofse, nochtans niet mis te verstane bewoordingen drukte deze "*La Saison d'Ostende*", in haar editie van 11 juli 1913 [met dank aan dhr. Y. Dingens voor deze kapitale vondst *ad rem!*], een wens uit. Wij citeren voluit in vertaling en gebruiken best archaische, hier tot hun recht komende termen en zinswendingen. "(...) **Welkom aan de Koninklijke Familie**. Wij menen te mogen berichten, dat het Koninklijk Gezin zich te Oostende zal vestigen, vanaf 14 [sic] dezer maand voor een te voorzien verblijf van zes weken. Wij wensen vol respect welkom te zeggen aan onze Soevereinen aan wie de gehele bevolking van Oostende erkentelijk is voor dit precieuze blijk van sympathie. Neemt ons niet kwalijk wanneer wij onze medeburgers het volgende aanraden: de Koning; de Koningin, de

koninklijke prinsen, het liefballig prinsesje Marie-José (: zij) wensen zich bij ons op te houden als *eenvoudige* "verlofgangers". Om maar te zeggen, dat zij dankbaar zullen zijn mochten allen maat weten te houden met hun uiterlijke blijken van sympathie jegens hen. Het volstaat voor hen om te weten dat wij hun heel oprecht in het hart dragen (...)"'. Het geeft m.i. de kern van de zaak weer die is: gunt ons op nette wijze (wat) **privacy**, verbodt de sfeer niet ... Hoe omfloerst, voorzichtig-behendig klinkt deze bede in het Frans: " (...) désirent se trouver parmi nous en simples "villégiateurs". C'est assez dire qu'ils seront reconnaissants à tous de ne pas prodiguer trop les marques extérieures de sympathie à leur endroit. Il leur suffira de savoir que nous les portons dans notre coeur bien sincèrement (...)"'.

* Om welk uur, zegt ge?

Kan niet beter, niet pittiger beschreven worden dan wat en hoe "Le Carillon" hieromtrent verslag over gaf. ...

"(...) Moment van opschudding, vrijdagavond 18 juli 1913, bij het leidend personeel van het "Spoorwegstation Oostende-Centrum" [gelegen in volle centrum, aan het tweede oude handelsdok]. De Koninklijke Familie arriveerde om 20u01'. En men merkte [, dan pas, enkele ogenblikken vóór het binnenrijden van de Koninklijke Trein ...] dat de horloges – meer speciaal deze die opgehangen is boven de ingangdeur van de ontvangstzaal – stil waren gevallen [en] 19u40' [aanwezen].

Wat aangevangen? Verschillende oplossingen werden naar voren gebracht. *Ofwel*: men "zou de wijzers vooruit draaien", dusdanig dat ze het juiste uur aanwijzen op het moment van aankomst van de koninklijke trein, - iets wat een nogal onhandig bedrog zou geweest zijn -, en iets wat een schelmse confrater, eveneens aanwezig op de receptie, zou brengen tot grove spot. *Ofwel*: men zou alles laten zoals het is, in de hoop dat de Koning niets zou merken.

Ten langen leste, na vrij lange bespreking, werd door "le sympathique" stationschef gekozen voor de redelijkste alsook loyaalste oplossing. En hij liet banden wit papier plakken op de uurwerken "in panne".

Dat neemt niet weg dat de opschudding, gedurende enkele stonden, groot was "chez les gros bonnets responsables". De omstaanders die erg in hun schik waren, hadden nauwelijks verholten plezier in dit onbetekenend incident dat trouwens perfect afliep (...)" (94).

* Verloop van deze koninklijke vakantie:

Maandag 25 juli. Leopold en Karel, onder begeleiding van hun huisonderwijzers, bezochten incognito het "kokette" badplaatsje Westende, alwaar ze in een restaurant genoten van een vieruurtje. Weldra echter werden ze herkend en waren het voorwerp "des attentions affectueuses de tous" ... (94a).

Albert I deed deze maal iets wat bij toeristisch Oostende hypergevoelig lag en wat zijn hierom dankbaar gememoreerde en gerespecteerde voorganger Leopold II hem menigmaal royaal voorgedaan had: de **paardenkoersen bijwonen**. Het is de eerste maal dat wij sedert begin 1910 deze, de *society* betreffende en haar vererend, zo'n vermelding vonden. Op 27 juli was Koning Albert I, in burger gekleed, aanwezig op de zogenoemde "Rennen van Zondag" [altijd de belangrijkste, prijzenrijke koersendag]. De Vorst liet, zoals het hoort en op zijn vraag, zich uitleg

verschaffen over de verschillende schikkingen van de Hippodroom en liet zich de personaliteiten - die aanwezig waren - van de Belgische paardenwedrennen voorstellen.

Op vrijdag 1 augustus volbracht Albert I een andere, onder en bij hoge adel gebruikelijke verplichting: **op visite** bij Aartshertog Frederik van Oostenrijk en zijn echtgenote, een zoon en schoondochter van de Keizer van Oostenrijk, die logeerden in het grote, vermaarde en luxueuze "Royal Palace Hotel" (95). 's Anderendaags zoals het protocol voorschreef: een tegenbezoek. De Hoge Gasten, wie ook, werden dan geïnviteerd op het Chalet om de thee te gebruiken met onze Vorsten.

Zoals voorheen aangehaald, er liep zelfs even het gerucht, dat de Belgische Vorst opdracht gaf aan een Brit om plannen voor een nieuw en eigen "koninklijk jacht" te maken. Daar was niets van aan (96).

De Koningin woonde in de Koninklijke Schouwburg een concert bij dat gegeven werd door het Symfonieorkest van het Kursaal onder leiding van Léon Rinskopf

Zondag 3 augustus: de Koning kwam op de laatste dag waarop het kampioenschap in het schermen beslecht werd. Er waren zowel Belgen als vooral vreemdelingen; met iedereen hield hij een praatje (96a)

Dinsdag 5 augustus: Albert en zijn twee zonen brachten een grondig bezoek aan de gloednieuwe mailboot "*Stad Antwerpen*" die twee dagen later zal beginnen op- en afvaren naar Dover (96b)

Donderdag 7 augustus. Een muzikaal, Hongaars wonderkind werd op het Chalet uitgenodigd om op viool een auditie ten beste te geven voor het koninklijk gezin. Duci Kerekjarto, amper 11 jaar oud, speelde vorig jaar reeds in Londen en dit jaar in Gent en Blankenberge om even later in ons Kursaal op te treden. "Onze Vorsten die van bewondering vervuld waren en aangenaam verrast door diens virtuositeit, onderhielden zich na afloop met de artiest die door de Koningin begiftigd werd met een prachtig juweel waarin de datum van 7 augustus gegraveerd was" (96c).

Op zondag 10 augustus, om 11 uur, begaven alle [Belgische] koninklijke gasten zich naar de *Koninklijke Kerk Sint-Jozef* om er **de zondagsmis** bij te wonen. Opgeluisterd door de tenor Isalberti die het aandoenlijke "Panis Angelicus" van César Franck en het "Ave Maria" van Charles François Gounod zong. De publieke belangstelling was enorm (97).

19 augustus: de Vorst bezocht, in het gezelschap van Commandant Preudhomme (ordonnansofficier), het Franse hospitaalschip, '*Le Notre Dame de la Mer*', dat aangemeerd lag in Oostende in het Tweede Handelsdok (96d).

Na het overlijden van Leopold II, einde 1909, zochten ook Albert I en zijn gezin het andere koninklijke domein in **Raversijde** op. Ergens in de loop van hun zomerverblijf van 1913 ontving onze Vorst aldaar Aartshertog Franz-Ferdinand van Oostenrijk, de keizerlijke troonopvolger en zijn echtgenote (97); een foto getuigt van dit gebeuren. Beiden, op zich minder betekende figuren ware het niet van de kapitale erfopvolging die weldra in het verschiep lag - wannéer kon niemand weten - hebben tóch een opmerkelijke plaats in de Historie verworven en bewaard. Ze werden ruim een jaar later, 28 juni 1914, te Sarajewo in het roerige Balkangebied vermoord (98). Dit opzienbarende, tragische incident dat voor de Donau-Monarchie een breekpunt was, escaleerde tot een niet meer in de hand te houden kruitvat en gaf binnen de maand aanleiding tot het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog (2 augustus 1914). Met vier vreselijke jaren als gevolg en nadien nog een cascade van rampzalige gevolgen voor eenieder ...

Voor een nadere kennismaking met alsook een omschrijving en historiek van dit apart te nemen domein dat, na veel vijven en zessen, tot op heden bewaard is en in stand bleef – niet vanzelfsprekend, vinden wij, maar in de hand gewerkt door allerlei, gunstig uitgedraaide omstandigheden die samen geleid hebben tot een ‘Provinciaal Domein’ - verwijzen wij naar het gedegen studiewerk van haar conservator (op rust). Aleks DESEYNE: *Raversijde: geschiedenis van het Koninklijk Domein*, uit 1993 (99).

Hoe deze passus uit 1934, Koning Alberts sterfjaar, zoveel tientallen jaren later nog correct interpreteren? Wij citeren op objectieve wijze: “(...) Na hem [Leopold II] vertoonde Koning Albert en zijn familie een bijzondere aantrek voor Raversijde [door mij gecursiveerd en onderlijnd].. Als zij aan de kust vertoefden, kon men ze iederen namiddag aantreffen in het boschje [sic, ?] waar de kinderen vrij konden rondlopen. De Prinsen Leopold en Karel, onder het waakzaam oog van den Koning, voerden er allerlei turn- en acrobatische oefeningen uit en dikwijls klommen zij op den houten toren die aldaar opgetrokken was (...)” (100). Het komt overeen, in essentie en genuanceerder dan, met wat een groot nationaal, Gents dagblad “*Le Bien Public*” in 1913 zelf via zegslieden constateerde en berichtte. Pro memorie: het domein besloeg toen 12 ha en had 6 grote serres (100a). Vlak vóór de oorlog uitbrak, had Albert I nog duinenterrein bijgekocht (100b). De Koning liet door de ‘diensten’ van ‘*Monsieur Collard*’ - toen zijn ‘Jardinier en Chef’ van Beplantingen in het Chalet en te Raversijde, alsook na 14-18 en sedert 1922 de opmerkelijke Directeur van de toenmalige ‘Beplantingsdienst’ van de Stad Oostende - er een *proeftuin* aanleggen. Iets dat na 14-18 werd stopgezet, om te ervaren welke vegetatie in de zilte zeelucht gedijt. Ook de installatie van een ‘*weerkundig observatorium*’ (meteorologisch station) (100c) was een ander initiatief dat nieuw was en tijdens het interbellum haar zin en nut bewees. Na de 1ste Wereldoorlog weigerde Albert I schadeloosstelling voor de aanzienlijke schade en puinen die in het Chalet van Raversijde aangericht waren door de vijand.

* Einde:

Op donderdag 21 augustus 1913 keerden alle Koninklijke Gasten per trein terug naar Brussel (101). Wellicht een wat al te zakelijke, droog-korte opsomming? Misschien verklaart het volgende punt wat meer?

* Evaluatie en hun gebrek aan privacy:

De opdringerigheid van de mensen heeft hen danig op de zenuwen gewerkt. Wij beschikken over en boffen dat een toentertijd belangrijke Franstalige, Gentse krant, “*Le Bien Public*”, een correspondent te Oostende in dienst had die een koe een durfde te noemen en niet nodeloos rond de pot draaide, ook niet als het *royalty*-kwesties betrof:

“(...) Het enige wat de koninklijke bezoekers hier [in Oostende] verveelt, is die niet aflatende nieuwsgierigheid (*cette curiosité obsédante*) van de menigte.

Onlangs ging de Koning op de wijze van een burger, in stad enkele inkopen doen en hij werd herkend. En onmiddellijk versperden 200 [sic] nieuwsgierigen de straat om hem aan te staren. In de toekomst zal dit blijven achtervolgen (*cette obsession*) onze Soevereinen beletten om nog onze winkels op te zoeken.

Om aan deze belachelijke curiositeit te ontsnappen, gaan de [koninklijke] kinderen spelen op het strand van Raversijde, maar ook daar worden ze lastig gevallen door benden kwajongens.

Aldus geschiedt het, dat de Koninklijke Familie in Oostende niet meer de rust vindt die ze vóór alles wenst. En zo ze de Kust verlaat, dan is het om te vertoeven in streken waar men hen toelaat om met rust in vakantie te gaan (...)" (102).

Een vakman-historicus, wie dat ook mag wezen, wordt aangeraden, *meer nog: geboden* nimmer een standpunt in te nemen t.o.v. zijn of haar onderwerp; maar de *bronnen, niets dan de bronnen, voor zich te laten spreken*. Sapristi, dat kittelt ons nu even.. Kunnen wij hier -even maar, hoor – opzij treden en, een eeuw in de tijd teruggeflitst worden, als zeg maar *jan-met-de-pet, een passant, een waarnemer, een journalist, un badaud quelconque, een simpele tijdgenoot* van toen. Leest, overweegt en vergeet het dan.

Toegegeven, - erg vervelend, die opdringerige meute, dat gewriemel, dat licht ontvlambare, immer juichende volk. Dag in, dag uit. *Anderzijds*, zij behoren nu eenmaal, willens nillens, tot de opperste klasse, de "Royals", - en het heeft *vaak zijn voordelen*. Het is, van bij hun geboorte, als het ware een *lotsbestemming*: zij zijn niet echt vrij en verkeren niet onder het 'gewone' volk, het is een verfijnder milieu, zij kennen geen doorsnee leven. Dat kan steken en frustrerend zijn. Wél zijn zij doorlopend onbezorgd van materiële bekommernissen en middelen van bestaan. Jà, - maar ... *afgeschermd van het gewone dagelijkse leven*. Zij positioneren zich, door hun hoge functie en hun hoogst adellijke status, *boven de mensen en niet te midden* van de gewone burgers. Besluit van deze **excursus**: het is een situatie die eigenlijk niet op te lossen valt, waarvoor geen alternatief voorhanden is. Tenzij de vlucht, iets wat zij later inderdaad deden. Heeft niet elk soort van leven - per slot van rekening - zijn uniciteit en zijn waarde, zijn nut en zijn bestaansrecht, zijn voor- en zijn nadelen? Nemen wat er komt, 'eten wat de pot schaft', - al vraagt men er meestal niet om of is men er niet mee gediend of geholpen!

In zijn sociale omgang gingen Prins en Koning Albert I zeer eenvoudig – tot vervelens toe aangestipt maar een kernkenmerk van zijn gedrag - om met de personen uit zijn omgeving. Eenvoudig eveneens was hij in het dagelijkse leven (103).. Karakteristiek had onze derde Vorst zo zijn eigenheden die, zelfs eerder negatief van aard, hem veel dichter, menselijker bij de Belgen deed overkomen. Zijn verlegenheid, zijn onhandigheid, zijn haast ziekelijke weerzin voor mondaine praal. Albert I hield van het familieleven, sober doorgebracht (104). Als eender welke man kon het bij gelegenheid een pijpje roken en een pintje pakken hem best aanstaan. Of het, ter verstrooiing, zomaar een krant ter hand nemen of, ongestoord en geboeid, eindelijk dat boek lezen 'dat hij al lang liggen had' Of, wie weet, één van zijn twee geprefereerde literaire tijdschriften in bladen: "*Le Mercure de France*" en "*La Revue des Deux Mondes*" Een ander commentator beschreef zijn houding als volgt: "tegenover het publiek gaf hij soms de indruk van gegeneerd te zijn; dit was geen schuchterheid, veeleer een *terughoudendheid*" (105).

Jaren later, na Wereldoorlog I, was 's Konings huiver om-op- te-vallen nog even geprononceerd en diepgaande. "(...) En men verbaast zich heden dat de Koninklijke Familie niet meer te zien is in Oostende. Maar toen Koning Albert er kwam, enkele jaren geleden [*wanneer precies wordt niet gezegd*], op het strand en er een bad nam, stroomde de mensenmenigte bijeen op de "*plage*" om hem domweg te bekijken, in plaats van zijn incognito te respecteren (zie in: L"Echo d'Ostende; 1 augustus 1935) (...)" (106)..

5. NOG ÉÉN JAAR EN DAN, ONVERWACHT : "BANG" !!

Wij nemen de draad weer op in ons documentair, op ware feiten gestoeld historisch essay. Iedereen was intussen opnieuw aan het werk getogen in het binnenland.

* **Het Chalet** vereiste verder onderhoud. "(...) De stellingen, eerst aangebracht aan het westelijk paviljoen, vervolgens aan het oostelijke van het Chalet, zijn nu verdwenen: ze dienden om de gevels uitgevend op de zee volledig te herschilderen, want ze hadden er grote nood aan. (...) Het Koninklijk Chalet verkeert thans in de mogelijkheid, binnen en buiten, om de Soevereinen waardig te ontvangen" (90). Luidens een mededeling, einde januari 1914, waren de restauratiewerken er geheel voltooid (107) en 'men werkt nu aan de beplantingen' (108).

* **Korte oponthouden:** vlug na elkaar zocht Koning Albert I Oostende op; de redenen zijn onbekend.

Op woensdag 12 november 1913 even naar het Chalet en dan een wandeling naar het westerstaketsel (109), een site die wijlen zijn oom zo graag en zo vaak aandeed. Was er op dat moment misschien weinig of geen volk? Scheen de zon? En heerste een behoorlijke temperatuur langs het water? De aanblik uit de verte op de zee en de haven, de diverse schepen en allerlei bedrijvigheden is dan inderdaad nog zo genietbaar. Niet te voorspellen, deugddoende momenten om, lekker ingeduffeld, knusjes én toch sportief te koesteren!

Zes dagen later, op dinsdag 18 november, terug in Oostende, ditmaal in gezelschap van Prins Karel. Eerst naar Raversijde, dan naar de havenwerken. Terug naar Brussel met de internationale trein Oostende-Basel (110).

Twee maanden later, tegen zijn gewoonte in, voor de derde maal naar Oostende, ditmaal op dinsdagochtend 13 januari 1914. De Koning bezocht de mailboten en de havenwerken, om dan nog eens op te trekken naar Raversijde (111). Het weekblad "Le Littoral" d.d. 17/1 schetste nader dit gebeuren. "Brr! ...Sire! Er moet daarbij sprake zijn van enige 'coquetterie' Men heeft dinsdag de Koning gezien die te voet langs de 'plage' van Oostende naar Raversijde trok ... Gij weet welke fraaie temperatuur er heerste? Welnu, terwijl de ordonnansofficier warm ingeduffeld was, liep de Koning in zijn vest". Vlak daarop maakte diezelfde krant, op 21/1, gewag dat er "besloten schijnt dat de Koning en zijn familie, in de loop van de volgende maand, twee of drie weken te Oostende zullen doorbrengen". Het was en bleef bij een voornemen. Tezelfdertijd gaf ze de belangrijke melding vrij, dat de restauratiewerken aan het Chalet *compleet voltooid waren en dat deze residentie, binnenin geheel getransformeerd, thans zeer comfortabel om te betrekken was*. Midden februari gevolgd door een al even gewichtig soort van communiqué: dit geheel herstelde en gemoderniseerde gebouw is zopas door de Civiele Lijst overgenomen die definitief zal instaan voor het onderhoud [cursivering door ons aangebracht] (111a).

Koning Albert I brak, einde februari, zijn arm, iets wat hem bestendig in zijn werk hinderde; einde maart werd de armband weggenomen (111b). Op vrijdag 27 maart kwam de Vorst, in gezelschap van ordonnans commandant Doutrepont, de schade die aan het staketsel door een storm was toegebracht, opnemen. Daarop stapte hij het nabij gelegen Oud Koninklijk Paleis (Langestraat) binnen om de transformatiewerken aldaar te inspecteren. Middagmaal in het Chalet. Daarop bezoek aan zijn domein in Raversijde alwaar men de laatste hand legt aan de bouw van een zeeobservatorium. In de vooravond terug naar Brussel (111c).

* **Paasverlof (13-24 april 1914):**

Veertien dagen vóór het Pasenreces werd wél alles in gereedheid gebracht voor hoog bezoek. Iets wat de pers en de Oostendenaars niet ontging, en telkens onderwerp van gesprek was "in stad". "Donderdagmorgen 2 april werden in het Chalet de ramen wagenwijd opengezet, teneinde de koninklijke appartementen in de linkervleugel te verluchten" (112). Inderdaad, het was deze keer geen loos alarm.

Van 13 tot 24 april bracht het voltallige Koninklijk Gezin, voor de zesde maal in het Chalet - en voor de voorlaatste keer vooraleer Wereldoorlog I uitbrak -, ditmaal een elfdaags verblijf door (113) Op zondag 13 april arriveerde de trein in het station Oostende-Kaai. Diverse personaliteiten (o.w. de burgemeester, de pastoor-deken, de kolonel van het Derde Linieregiment en de stationschef) spraken welkomstwoorden uit, terwijl het kleindochtertje van de heer Liebaert bloemtuilen gaf aan de Koningin en prinses Marie José. Kortom, het gebruikelijke ceremonieel. De hoge gasten begaven zich daarop rechtstreeks per auto naar hun residentie op de dijk (113a) .

* Donderdag 17 april. "Reik de hand, bal de vuist niet. De hand scheidt vriendschap, de vuist veroorzaakt oorlog", een motto als het ware voor dit heden naïef aandoende, vreedzaam artikeltje dat geen weet had - en ook niet kón hebben - van een reeds vlakbije, algemeen om zich heen grijpende catastrofe ... *** **De Koning op het strand** "(...) Deze morgen, rond 10 uur, ging de Koning met de prinsen Leopold en Karel naar beneden op het strand; de kinderen zetten zich onmiddellijk aan het werk om een fort te bouwen. Dadelijk werden zij omringd door een menigte jonge bewonderaars, terwijl de volwassenen op een respectueuze afstand de werkzaamheden van de baardeloze, koninklijke ingenieurs gadesloegen. Plots maakte een slanke jongen van ongeveer twaalf jaar, uit Verviers afkomstig, zich los van de groep kinderen. Hij nadert de Vorst, buigt en begroet hem met een luide "Goedendag, Sire". Albert I met zijn gewone *bonhomie* (gemoedelijkheid) komt dicht bij de jonge *patriote* (goede vaderlander) , lacht hem toe en reikt hem hartelijk de hand. Meer was niet nodig om het ijs te breken tussen het Staatshoofd en zijn jonge bewonderaars. De één na de andere kwam door middel van een stevige *shake hand* getuigenis afleggen van hun loyaleiteit, terwijl de nationale kleuren op het *donjon* (slottoren) van het Chalet vrolijk wapperden in de wind. De prinsjes lieten niet op zich wachten om mee te doen, zodat daar aan de boord van de zee, een kwartier lang, handdrukken uitgewisseld werden. De herinnering hieraan zal in meerdere Belgische families angstvallig gekoesterd worden. Hoe dan ook, de jonge Verviersenaar kan er zich op beroemen dat hij een hartelijke en royale ontboezeming opgewekt had. Hij verliet het strand nadat hij op respectueuze wijze de Koning en zijn kinderen gegroet had (...) *** (113b). Vreemd, maar hier hield verder ook maar enige concrete berichtgeving over hun handel en wandel op ... Een toeval? Mmmm...

Op de dag van hun terugreis - 24 april, vrijdag rond de middag - wachtte een splinternieuwe, zogenoemde "**koninklijke trein**" hen op in het station Oostende-Stad. Dit uitzonderlijk privé-stel omvatte drie rijtuigen en twee bagagewagens. "Le Carillon" wist meer: "[Deze trein] is een pareltje van constructie. De nieuwe rijtuigen stralen een zeer grote rijkdom uit en bieden een comfort van de modernste smaak. Het rijtuig dat volgt op de bagagewagen dient als salonrijtuig voor het gevolg van Hunne Majesteiten. De twee anderen dienen, de ene voor keuken en eetzaal, de andere als salon voor de Koninklijke Familie" (114). Dit luxueus treinstel heeft ongeschonden de voorbije eeuw overleefd, bestaat dus nu nog altijd en wordt in ere gehouden. Bij gelegenheid, wordt het geëxposeerd als speciale attractie voor een hedendaags publiek dat verslingerd is op al wat herinneren doet aan *authentieke royalty* en toenmalige pracht.. Trouwens, enkele hedendaagse gespecialiseerde tijdschriften of TV.-programma's in binnen- en buitenland voldoen, wekelijks of maandelijks én met succes, aan deze behoefte van alle tijden.

Nog iets over de tuinen van het Chalet: "(...) ze verschuilen zich achter een hoge haag van groen die zich ineenstrengelen met het traliewerk van ijzerdraad. Aan de andere zijde van de weg onttrekken struiken die al hun gebladerte hebben, de wat verweerde muren van de achterzijde van de omringende woningen aan het oog" (114a).

* 17 juni - ? juni 1914:

Op woensdagnamiddag 17 juni arriveerden de Koning en zijn drie kinderen in Oostende "pour un assez long séjour" [niet nader omschreven], zonder de Koningin. Albert I zelf kwam, iets eerder,

per auto, toe. De koninklijke kinderen arriveerden met de express-trein uit Brussel in het station Oostende-Stad (115). De "Echo d'Oostende" wees erop, dat de stationschef Willequet de orde op perfecte wijze deed in acht nemen. Zondagmorgen 21 juni, om 9 uur, woonden de drie koningskinderen de H. Mis bij, ditmaal in de dekanale kerk van Sint-Petrus en -Paulus; zij waren vergezeld van hun leraar en een eredame (115a). Op een glimp op 's Konings wijze van gaan na, deden de kranten over hen geen verslaggeving. Albert wandelde eens op de zeedijk en droeg een tas die gevuld was met zand, om zijn arm die nog wat stijf is (na de val, enkele maanden geleden, van zijn paard?) wat te oefenen (115b). Verdere nieuwtjes ontbreken en ook over hun terugkeer naar Brussel werd met geen woord gerept. Tenzij, koelweg, dat de Vorst gisteren (26 juni) afgereisd was naar Valmont in Zwitserland ten einde de Koningin die aldaar om gezondheidsredenen verbleef, weer te ontmoeten (115c).

Marie-José (prinses van België, later - heel eventjes maar - koningin van Italië: mei-juni 1946) noteerde in haar memoires. "1909-1914. Men omschreef de eerste jaren van Albert I's regering als "*dagen van voldoening*", maar er waren ook dagen met lasten, zorgen, ernstige beslommeringen die hij even bedachtzaam en sereen wist te aanvaarden" (116).

6. OORLOG!

Het gerucht deed de ronde, dat de Koning en de Koningin, komende uit Valmont (Zwitserland) en doorsporend zonder oponthoud in Brussel naar Oostende, aldaar zouden aankomen op zaterdag 11 juli. Voor een zomerverblijf, wellicht ... tot einde augustus 1914 (117). Eens gearriveerd, omhelsde het Koninklijk paar hun kinderen en nam het de woorden van welkom en hulde vanwege de personaliteiten in ontvangst. Dank zij haar kuur in Zwitserland, blaakte de Koningin weer van gezondheid, stelde men met voldoening vast (117).

14/7: Week van de automobiel Rond 14 juli : *** "**Het Koninklijk défilé**. Zijne Majesteit had de wens uitgedrukt om de wedijverende auto's stuk voor stuk in ogenschouw te nemen. Ze verzamelden op het Wapenplein, rond 6u30', en begaven zich in een lange rij naar het Koninklijk Chalet alwaar zij in goede orde gedefileerd hebben. Om dan de toer van de dijk te nemen en een rondrit in stad te maken. Op verscheidene momenten werden de chauffeurs toegejuicht door het publiek *** (117a).

Op 18 juli 's namiddags woonde de Vorst een polomatch bij (117b).

En dan ... stilte over hun handel en wandel! "Le Littoral" publiceerde wel nog een amusant tussendoortje dat, voorheen en gelijk wanneer, kon voorgevallen zijn.*** **De papegaai van de Koning**. Er was in het Chalet een papegaai aanwezig voor wie de 'Koninklijke kroost' een zekere grote schrik had. Welnu, enkele dagen geleden en gebruik makend van een moment van onoplettendheid alsook van een slecht bewaakte uitgang, vertrok de vogel ongemerkt. Hij ging zich verschuilen in de tuin van een naburig huis alwaar hij de nacht doorbracht. Zijn toevluchtsoord zou moeilijk te ontwaren geweest zijn, ware het niet dat, met het kriecken van de dag, de voortvluchtige als een bezetene en luidkeels voortdurend begon te roepen: "Albert! ... Albert! ...". De Vorst die onmiddellijk op de hoogte was gesteld van de vlucht, liet een beloning van 50 frank premie verschijnen voor wie de ontsnapte uit het Chalet veilig zou terugbrengen. De vogel werd ontdekt, enkele uren later. Hij zat op de top van een telegraafpaal en om hem te vangen deed men beroep op een *Porta*-ladder *** (117c).

Nog meldde vaagweg een krant, dat Albert I "bijna zeker" een competitiedag van de op gebied van schermsport wereldvermaarde "Grote Week van Oostende" zal bijwonen. Maar het Lot beschikte

anders ... Wanneer precies en hoé het Koninklijke gezin voortijdig hun vakantieverblijf te Oostende opgaven – was het nog vóór 21 juli, vast tijdstip voor de obligatoire viering van de Nationale Feestdag?, of zijn zij na deze dag van bij uitstek ‘vaderlandse’ plechtigheden niet meer teruggekeerd naar de kust? - is aldaar bij wijze van uitzondering niet kenbaar gemaakt noch overgeleverd. De vertroebelde internationale toestand verontrustte eenieder van langsom meer. Dermate ernstig verstoord was de diplomatieke situatie dat 's Konings plaats thans best ter plaatse in Brussel was om de actualiteit op de voet te volgen. Vlakbij de nieuwsbronnen, dichtbij de Regering en het ambtenarenkorps, het leger en de ordestrejdkrachten én de ambassades van de woelige protagonisten. Het culmineerde en ‘ontplofte’ als het ware in wat later de “Groote Oorlog” (1914-1918) genoemd zal worden. **4 augustus 1914:** inval door de Duitsers in het tot dusver neutrale België. Koning Albert I deed in het Parlement een appèl op de vaderlandsliefde van eenieder en stelde zich aan het hoofd van het Belgisch leger ... dat, gelet op de overmacht, onstuitbaar teruggedrongen werd. Uit Luik, uit Leuven, uit Antwerpen ... richting kust. Gestadige terugtocht, tot algemene verbijstering. “L’Echo d’Oostende, zondag 11 oktober 1914: “ (...) Overigens, de aanwezigheid van de Koning te Oostende zou moeten volstaan om de bevolking gerust te stellen (...). ”Van 10 tot 12 oktober betrokken Albert I en Elisabeth inderdaad nog even hun Chalet. Waar druk geconfereerd werd met de Hoofden van het Leger en de Regering. Koningin Elisabeth: “ (...) Rond de middag [10 oktober] komen wij te Oostende toe. Bij het betreden van het Chalet, beseft men bruusk de situatie. Vreemd gevoel zich hier terug te vinden! (...)” (118). Of: “Vanuit het gezichtspunt van de ontmoediging van het moreel, was 10 oktober 1914 ongetwijfeld de somberste dag van de oorlog” (119). Wat een contrast met die, door ons terug - zo goed en zo kwaad als nog mogelijk is - opgeroepen en als het ware visueel neergeborstelde dagen, vol onbezorgde rust- en kustgenoegens!

Nog een wapperende flard emotie, te midden van het losgebarsten krijgstumult en het beukende kanonnengebulder - je moet er maar aan denken in zo'n sombere dagen! - willen wij aan de nevelen der ‘historie’ onttrekken.. Denkt eens in, Eduard De Cuyper - die hoofdingenieur-chef van de trams was en, herinnert u, menigmaal de Koninklijke Familie bij gelegenheid mede was komen begroeten - had vlak na het begin van de vijandelijkheden, op 9 augustus en namens de vrouwen, een niet zo voor de hand liggend schrijven gericht aan de Koningin die als volgt, vaardig gefraseerd, repliceerde. “Beste Mijnheer de Cuyper. [Ik ben] diep geroerd door de gevoelens van alle moeders, echtgenoten, dochters en zusters van onze dappere soldaten van Oostende en van de kust. Gij zijt zo goed geweest om daaraan te denken en het me in deze angstige uren mede te delen (.) En ik vraag u hen te zeggen hoe ik ontroerd hierom erkentelijk ben, met mijn vurigste wensen. Ik vraag uzelf, geachte heer de Cuyper, om te geloven dat ik des te meer gevoelig ben aan deze precieuzes getuigenis van sympathie, omdat het mij geadresseerd is door een tolk die niet mag twijfelen aan mijn oprechte gehechtheid” (119a).

Op 13 oktober verlieten de Vorsten, zonder het te beseffen (hoé kon het ook?!), voor vier volle jaren, gepijnigd door nare evenementen en schrijnende ellende, hun Chalet dat zij, bij herhaling, de afgelopen jaren node maar zus en zo hadden blijven vinden. De regering was weggetrokken uit het land en uitgeweken naar Sainte-Adresse nabij Le Havre. Het Vorstenpaar zelf verbleef “geruime tijd” in onbezet ‘vaderlands’ gebied: in De Panne, achter de IJzer, dichtbij het Belgische leger. “(...) In enkele villa’s aan de Esplanade. De koninklijke villa’s waren oorspronkelijk vier imposante villa’s van welgestelde families. Van oost naar west waren het: paviljoen Bortier, Villa de Terschueren, villa Maskens en villa Saint-Joseph. Voor de gewone mens kregen ze al vlug de toevoeging *kasteel*. Toen ze echter in de Eerste Wereldoorlog de Koninklijke Familie als bewoners kregen, werden ze bekend onder de naam “*koninklijke villa’s*”. Zonder enig comfort: geen stromend water, elektriciteit noch centrale verwarming. In juli 1917 werd beslist, dat De Panne voortaan deel zou uitmaken van de Engelse sector. Het gezin Albert-Elisabeth nam toen haar intrek in de villa St.-Flore in de zgn. “Moeren”.

Dit gebouw bestaat nog en is een Tea Room geworden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog liepen de daareven geciteerd villa's in De Panne zware schade op. Nadien werden ze afgebroken (...)" (119b). "(...) Onze Vorst was, volgens alle getuigenissen, meer begaan met de troepen dan velen in de Belgische generale staf (...) De bezorgdheid van Albert om "zijn" leger is legendarisch geworden, voor één keer een legende die overeenkomt met de waarheid. 's Konings stugge wil tot vasthouden aan de vaderlandse grond, daarentegen, was pure mythe. Het verdedigen van het zo symbolische "hoekje vaderland" was een kwestie van volslagen toeval; en de "Koning-Soldaat" had er privé een hard hoofd in (...)" (119c).

Pas op 17 oktober 1918, aan boord van een Engelse torpedojager, zagen zij vanuit zee het vertrouwde silhouet van de middenkust terug opdagen en zetten zij weer voet aan wal in het amper bevrijde Oostende (120). Inderdaad, onvergetelijke kernmomenten voor die mensen-van-toen, onder wie onze voorouders!

7. HET CHALET GEDURENDE DE EERSTE WERELDOORLOG (1914-1918).

Anders gezegd: hoe doorstond het Koninklijk Chalet in Oostende de "Grote Oorlog"? Het nieuwsblad "Le Carillon" geeft - in bewoordingen eigen aan de naoorlogse, fel anti-Duits gezinde tijdsgeest - hierover een bondig verslag:

"(...) De Moffen hebben natuurlijk, van bij hun aankomst in Oostende, het Chalet ingenomen in Oostende en er zich als gebieders in genesteld. Maar niet voor lang. Dank zij de tussenkomst van Prins Ruprecht van Beieren, richtten zij slechts weinig schade aan, - volgens de krant "L'Etoile belge".

Toegegeven: alles wat de Moffen in verleiding kon brengen, was in verzekerde bewaring gebracht.

Gedurende de Bezetting hebben de Mariniers er een bewakingspost bemand. Loopgraven werden gedolven "*sur le terre-plein* (opgehoogd stuk grond) *supérieur du perré* (steunmuur)". En verblijven in beton beveiligden de Moffen tegen vliegtuigbommen. Geen enkele bom, geen enkele obus viel ooit op het Chalet noch op haar bijgebouwen.

Gedurende de oorlog werden 7 hectaren van het terrein beplant met aardappelen en de tuin van het Koninklijk Chalet bracht heerlijke (wortel)knollen (*tubercules*) voort" (121).

Het gebouw diende niettemin, na beschadigingen die tot 600.000 frank herstelkosten opliepen, andermaal in orde gebracht te worden. Het bleef een zorgkind ... In feite, een na-oorlogs verhaal apart ...

D E E L 3 : : .

HET "OUD KONINKLIJK PALEIS" (LANGESTRAAT) : 1911 - 1914:

Wij hebben, vanaf april 1911 en in stijgende mate, interessewekkende sporen teruggevonden van wat nu nog het "Oud Koninklijk Paleis", Langestraat (nr. 69) genoemd wordt. Daar waar heden 'ons' "Oostends Historisch Museum (De Plate)" een geschikt, een gelukkig te noemen en een verantwoord onderkomen heeft gevonden en dat opengesteld wordt voor het publiek. Tot profijt van de Vlaamse Gemeenschap, de Belgische Koninklijke Familie en Schenking, de provincie West-Vlaanderen, de Stad Oostende, de voornoemde Heem- en Geschiedkundige Kring, de toeristen en

de mensen uit Oostende en het omliggende ... En het stevige, kloek gebouw herenhuis zelf dat stamt uit circa 1770-1780 (volgens Conservator N. Hostyn en er is geen preciezere datering mogelijk) en dat, uit diep verval herrezen, de tijd toch wonderwel goed doorstaan heeft. Iedereen is het erover eens. Er is op diverse tijdstippen zeer veel geld, heel wat studiewerk, moeite en beste zorgen besteed aan het in standhouden van dit zgn. "hôtel" (d. i. een stadswoonhuis van een aanzienlijk persoon), dat later tot "paleis" (een gebouw dat tot woning dient voor een koning of ander vorstelijk persoon) verheven werd. Hieronder hebben wij enkel opgesomd, de overgeleverde feiten in extenso weergegeven en een scheutje méér structuur gegeven, ze gebundeld en ze a.h.w. voor zichzelf laten spreken. Met secure situering van de diverse vindplaatsen. Overwegende dat het nog de beste manier van handelen was en is. Verdere detaillering is er niet en er kan, verwachten wij, niet nog méér concreets achterhaald worden. Tenware ...

I. – Vóór de fatale oorlogsdatum van 4 augustus 1914 ...

* 1909 en 1910: geen citaten opgemerkt.

* Een beschrijving, april 1911:

"Het Oud Paleis van Oostende, Langestraat 69. Men ziet een gebouw dat bescheiden van uiterlijk hoewel het nogal ruim (van behuizing) is en waarvan de ingangspoort langs boven omkaderd is met twee lantaarns waarvan de vleermuisbranders nooit verlicht zijn. De luiken van dit pand dat er triestig uitziet, zijn reeds jarenlang gesloten en op de bovenverdieping beduiden de luiken die voor drievierden gesloten zijn, dat er niemand woont. Het is het Oud Koninklijk Paleis alwaar de eerste Koningin Louise Marie overleden is. En de appartementen die door de beklagenswaardige Vorstin bewoond werden, zijn naar het schijnt gebleven zoals ze waren toen zij haar laatste adem uitblies. Men verzekert ons, dat volgend jaar het woonhuis weer als nieuw in orde zal gebracht worden en dat het ter beschikking zal gesteld worden van buitenlandse prinsen die in Oostende te gast zijn bij Koning Albert" (122).

* Zeven maanden later, november 1911:

"(...) Vrij belangrijke werken zullen uitgevoerd worden ten einde het Paleis van de Langestraat weer op te knappen. Het is waarschijnlijk dat dit pand, volgend jaar in de zomer, aan verscheidene prinselijke gasten die de genodigden zijn van de Koninklijke Familie, onderdak zal bieden. Momenteel is men bezig het Paleis aansluiting te geven met de stadsriolen (...)" (123).

* Een half jaar later: mei 1912:

"(...) Het feit kwam ter sprake, schrijft een collega, om het paleis van de Langestraat te restaureren. Maar het schijnt dat dit bouwwerk zich in een dusdanige toestand bevindt, dat het bijna onmogelijk zal zijn om er om het even welke, wat belangrijke werken uit te voeren" (123a).

* Einde oktober 1912:

"(...) Het Paleis van de Langestraat - alwaar het lichaam van onze eerste Koningin werd gedeponereerd, onmiddellijk na haar dood die voorviel in een naburig pand dat vandaag verdwenen is - bevindt zich in een lamentabele staat van bouwvalligheid. Tijdens dagen van grote regenval laat het dak een stortvloed van water door, dat - het valt te begrijpen - binnenin het gebouw aanzienlijke schade veroorzaakt. Dit dak verkeert in dusdanige staat dat men het heeft moeten stutten! Vóór zijn dood maakte Leopold II kenbaar dat hij het behoud wenste van de binneninrichting van dit herenhuis, iets dat uiterst nauwkeurig diende in acht genomen te worden. Het meubilair dat zeer oud is, is zeer eenvoudig; sedert meer dan een halve eeuw werd hier geen wijziging in aangebracht. 'Mocht dit nog een beetje voortduren, en het gebouw zal op zekere morgen ineensstorten', zo zeggen de burens (...)" (124).

* Midden januari 1913:

Het koninklijk paleis (...): in een staat van verval dat werkelijk onrustbarend is. Brengen wij in herinnering dat deze bouw één der oudste van de oude stad is [sic]. En dat het daar is dat Leopold I en Louise Marie naar aanleiding van hun eerste bezoek aan Oostende vertoefden en dat zij bleven bewonen wanneer zij naar zee trokken. Lange tijd heeft men aangenomen, dat de eerste Koningin in deze koninklijke residentie stierf. Je vergist je. Louise Marie – de Heilige, zoals het volk haar noemde – is gestorven in een aanpalend huis, maar het stoffelijk overschot werd te kijk gezet in een kamer van het paleis alwaar, op bevel van Leopold II, nooit iets werd veranderd noch verplaatst.. Sedert het overlijden van Koningin Louise Marie is nooit iets meer veranderd noch verplaatst. Dit huis ging door met dienst te doen als koninklijke residentie totdat Koningin Victoria van Engeland het chalet dat zich op dit ogenblik nog op de Dijk bevindt en waar men later een vleugel aan toevoegde, aan Koning Leopold II ten geschenke gaf. Leopold II bewoont, tijdens zijn veelvuldige bezoeken in de winter aan Oostende, het Paleis van de Langestraat. Maar, omdat men niet raken mocht aan dit bouwwerk waaraan onze tweede Vorst bijzonder gehecht was, is het een ware ruïne geworden. Deze stand van zaken is gemeld aan hogerhand die, mag men aannemen, erdoor getroffen is, want tijdens zijn recentste bezoek aan Oostende [= begin januari 1913], heeft Koning Albert I het Paleis bezocht. En sedert enkele dagen is men bezig meubels en andere voorwerpen in te pakken om richting Brussel te sturen. [Woensdag 15 januari 1913] zijn twee meubelwagens van de Staat vertrokken naar het adres van de heer Heyninckx [sic], architect van het paleis van de Koning. Wij (= Le Carillon) menen te weten, dat men zinnens is om deze eerste koninklijke residentie te Oostende geheel te restaureren. Men zal de voorgevel een speciaal cachet geven, ter herinnering dat aldaar onze eerste Vorsten woonden en dat het daar is dat het dode lichaam van Louise Marie de Heilige tentoongesteld werd (...)" (125).

* Donderdagmorgen [14 februari 1913] heeft de heer Heyninck [sic], architect van het Vorstenhuis en die vergezeld was van ambtenaren van het Bestuur van Bruggen en Wegen, langdurig het Koninklijk Chalet en het Paleis van de Langestraat bezocht, met de bedoeling om schikkingen te treffen voor de uitvoering van belangrijke werken die in deze twee gebouwen dienen te gebeuren. (125a).

* Begin maart 1913:

"(...) Het dak van het "hôtel" (herenhuis) van de Langestraat zal geheel vernieuwd worden. Ten andere, het verkeert in een zeer deerniswekkende toestand..." (126).

* Tweede helft juni 1913:

"(...) Het Stadsbestuur van Oostende zou beslist hebben om stappen te ondernemen bij de Koning ten einde te kunnen beschikken over dit Paleis van de Langestraat om er een schilderijenmuseum onder te brengen. De stad bezit een collectie schilderijen die zowat overal verspreid zijn in de zalen van het Stadhuis en waartussen er voorkomen die van werkelijke waarde getuigen. Het ex-Paleis dient ter beschikking te blijven van de Civiele Lijst die het huis niet betreft, - vanzelfsprekend: het valt nagenoeg in duigen (...)" (127).

* einde juni 1913:

"(...) Men verzekert ons, dat de Koning zich verzet tegen het voornemen. Overigens, dat plan kan niet aangenomen worden, omdat een clause uit Leopold II's testament gelast om het gebouw te bewaren zoals dat heden is. Het paleis zal evenwel volledig gerestaureerd worden en zal als residentie dienst doen voor het "gevolg" van de Koninklijke Familie, en in het bijzonder voor de Hofmaarschalk: orders zijn daarnet in die zin uitgevaardigd (*La Gazette*) (128).

* Einde augustus 1913:

"(...) Men gaat het oude Paleis volledig restaureren om het ... bewoonbaar te maken (...). Vóór de winter valt[:] de buitenreparaties en, bepaaldelijk, de algehele reconstructie van het dak waarvan

“het geraamte” (la charpente) op ieder moment dreigt in te storten (...)”. Tegen de lente 1914 dienen de werken klaar te zijn; voornamelijk de Grootmaarschalk van het Hof zal het gebouw betrekken (...) (129).

* Anderhalve maand later, midden oktober 1913:

Sinds vrijdag 17 oktober voeren zware meubelwagens het ameublement weg. Het meubilair dat onmiskenbaar oud is en in de staat die verwaarlozing sedert méér dan een halve eeuw met zich meebrengt, wordt sinds vrijdag 17 oktober uit het gebouw door zware meubelwagens weggevoerd.. Deels naar Brussel, deels in depot gezet in de Koninklijke Stallingen van de Wellingtonstraat. “Daaronder bevinden zich canapés, sofa’s uit de 18de eeuw, het bijna vierkantig bed van Leopold I [sic], siertafeltjes op één poot, luchters, laarzentrekkers, enz. Al die oude rommel is onbruikbaar, dusdanig is het verval” Men zal binnen enkele dagen een aanvang nemen met de herbouw van het ganse dak, zodat het interieur van het ruime gebouw kan beschermd worden tegen weer en wind. Tegen de maand juni 1914 zal het paleis hersteld zijn (130).

* Een maand later, midden november 1913:

“(…) De werken zijn aan de gang. De sterfkamer van de Koningin wordt gespaard (en) compleet gerestaureerd, in de oorspronkelijke staat (...)” (131).

* Einde januari 1914:

De plankenvloeren, de deuren en de vensters worden vervangen; er wordt centrale verwarming en elektrisch licht geïnstalleerd. Alle werken dienen beëindigd te worden vóór de komende zomer. “Aldus”, merkte de “Carillon” chauvinistisch op, “wordt de voorliefde van de Koninklijke Familie voor Oostende bevestigd” (132).

* 27 maart: de Koning op inspectiebezoek! Hij nam o.m. de aldaar aan de gang zijnde transformatiewerken in ogenschouw (132a).

* Zes maanden later, midden juni 1914:

Het Paleis in de Langestraat is, ik citeer letterlijk wat staat, “volledig gerestaureerd. Enkel de chauffage, de elektriciteit, het sanitair en ... het licht mankeren”. De aanbesteding voor al deze werken gebeurt binnen enkele dagen. De werken zullen beëindigd zijn vóór het einde van het jaar. “Wat de restauratie aangaat, men heeft het strikt noodzakelijke gedaan, en niet méér. Dit belet niet dat het paleis, eens voltooid, zeer comfortabel om bewonen zal zijn, vooral ’s zomers”.((Einde citaat) (133).

* Tien dagen vóór de oorlogsverklaring door Duitsland, 23 juli 1914 :

Elf voorstellen tot intekening bij de aanbesteding van voornoemde werken werden ingediend; twee ervan arriveerden te laat. Uit de negen overblijvers die aan de gestelde regels voldeden, was Gustave Lacasse uit Antwerpen met 5,927 frank. de winnaar. Drie firma’s uit Oostende dongen mee in de wedstrijd: J. Dorchain (6.126,50 frank.), Th. Kyndt (6.846 frank.) en O. Maurau (8.250 frank) (134).

* 1919. Bibliothecaris-archivaris-conservator Carlo Loontjens’ oordeel, in vertaling weergegeven uit zijn “*Monuments et édifices remarquables d’Ostende*” (1930) en kort daarop in boekvorm uitgegeven “(...) Dit gebouw werd in 1919 gerangschikt in de 3de klasse van de burgerlijke gebouwen, wellicht bij gebrek aan 4de klasse en met de volkomen terechte aanmerking, dat het enkel in historisch opzicht interessewekkend is (...) Momenteel zijn de burelen van de “Administratie van Bruggen en Wegen” er gevestigd (...)”(134a).

II. – Oorlog! 4 augustus 1914, en volgende jaren:

Het zopas a.h.w. “geredde” *Oud Paleis* kwam, aldus niet gewild en onverwacht, uiteindelijk ten nutte bij de ondersteuning van het *gewone volk*: behoeftige gezinnen van dienstplichtigen, werklozen, vluchtelingen en eigen Oostendse mensen.

Lees(t) daarvoor nog het best Roger Jansoone die nog niet lang geleden de werking van het “*Onderstandskomiteit*” te Oostende oprakelde en beschreef.

“(…) Op 3 december 1914 [d.i. 4 maanden na het begin van de wereldbrand] werd door deken Achiel Camerlynck (1869-1951) voorgesteld om het zg. “*Het werk der soep*” te organiseren ten behoeve van de ondersteunden. Dit was geen slecht idee (...) In zitting van 17 december stemde de gemeenteraad hiervoor de nodige kredieten (...); een soepinrichting werd geïnstalleerd in het Atheneum”, een school die onverwacht door de Duitsers bezet werd. “De aldus dakloos geworden diensten van het comité moesten zeer dringend een nieuw onderdak vinden” midden de winterkou. “Zo goed en zo kwaad mogelijk werden de diverse diensten opnieuw ondergebracht, deels in het oorspronkelijke huis in de Kerkstraat en deels in het *voormalig koninklijk paleis* in de Langestraat en in het [zeer nabij gelegen] “*Hôtel Fontaine*” (135). Later, in de loop van 1915, werden alle diensten geleidelijk geconcentreerd in het gebouw in de Langestraat (daar waar nu het *Oostends Historisch Museum “De Plate”* is). Dit pand bood ook het voordeel dat men er de beschikking had over een vrij grote binnenkoer, met een uitgang in de Kapucijnenstraat, zodat de geplande soepinrichting eveneens aldaar kon geïnstalleerd worden (...) Tevens werd in een leegstaand magazijn in de Langestraat het soepvlees opgeslagen en dagelijks verdeeld over de diverse soepinrichtingen (136).

* * * * *

Een voorheen niet geplande noch voorziene “**Deel 4**” (1919 en volgende jaren) is voorsnog en geruime tijd in voorbereiding. Het heeft behoefte aan diepspittend, wijds opzoekingswerk in het lokale, gedigitaliseerd ‘*historische kranten*’-bestand over Oostende en omstreken via het project G.O.D. (Gescande Oostendse Documenten).

Tot dan!

VERANTWOORDING QUA AANPAK EN UITEENZETTING:

Ons essay – geschreven, herschreven, nagelezen, bijgestuurd en vervolledigd in lengte van jaren - is gebaseerd op het doorploegen van toenmalige, qua royalty goed geïnformeerde, geschakeerde maar op dat gebied volstrekt kritiekloze *plaatselijke kranten*. Maar heeft bij nader inzien wél volgende, niet te veronachtzamen voordelen en troeven in zich. Het is *géén boekuitgave*. Iets wat beperkingen qua finances, geen al te uitvoerige weergave van excerpten en illustraties met zich meebrengt plus wanneer het een tijdschriftuitgave betreft dat het een verzekerde verspreiding bij een bij voorbaat geïnteresseerd publiek en aan een democratische prijs doet kennen. Iets wat bij een periodiek van het gehalte als “De Plate” wél het geval is. Een vlot levendig en leesbaar, bedoeld voor eenieder, essay laat veelvuldig en soms uitvoerig citeren mits bronnenaanduiding toe, wat ontegensprekelijk het documentaire (doch gestoeld op streng objectief uitgezochte en weergegeven feiten) opfleurt. Hoewel wij kwistig directe citaten invoegden, citeren wij spaarzaam geen bronnen voor elk afzonderlijk feitje. Het stremt de vaart en het exposé blijft alzo puntig en gaaf boeien. Het doet eender wie (verder) lezen en naar méér verlangen. Het kan genieten van een ruime verspreiding bij een trouw, ziels- en onderwerpsverwant publiek..Ook het *tijdschrift* zelf doet er haar profijt mee en verhoogt mettertijd haar standing en het aantal lezers. Het thema *Royalty* *doét* het, meer dan ooit, hoewel deze elitefunctie en macht zelf in België en elders heden uitgehold zijn en verschrompeld tot een ceremoniële taak en betekenis ... En, heel belangrijk, het is *begrensd in tijd*: slechts 1910-midden 1914 dient intensief behandeld te worden, vóór en nà heel wat minder, - met het kunnen vermijden van een grote tijdspanne plus het *omslachtige* van wat uitgestrekte, grote opzoekingen nu eenmaal met zich meebrengen. Tenslotte, wij konden **enerzijds** genieten van de opmerkelijke weidsheid van

bronnenmateriaal alsmede de onderzoekvoordelen en –gemak (maar niet voor de ogen!) die de vorsers via het *project G.O.D.* (= Gescande Oostendse Documenten), heden ten dage en waar ook zich bevindend, aangereikt worden. **Anderzijds**, het voor ons studiewerk zeer recent uitgevallen, in de praktijk veel te late overzicht in druk van het door hem onder één benaming samengebalde “*Archief van koning Albert I*” in samenstelling van ’s Konings archivaris, de heer Dr. hist. Gustaaf Janssens. Ons studiewerk was intussen al onomkeerbaar in de eindfase getreden ... Bovendien, dit bedoelde koninklijk archiefmateriaal bestaat bij nadere kennismaking uit disparate, qua inhoud elk uit omvangrijke *bestanden* van Albert I zelf én meer nog van zijn vrij talrijke naaste medewerkers. En wij konden, essentieel om dwingende, niet-te-ontkomen familiale redenen, ons daadwerkelijk niet vrijmaken om een nog diepgaander en om een niet te onderschatten tijdsopslopend alsmede kostelijk verblijf (dat toch, niet gegarandeerd!, voldoende vruchtenopleverend archiefresearch zou bijbrengen en opleveren ?!) aan te vatten. Ginds, telkens ter plaatse en zeer beperkt in openingsuren, vergeet het niet, in dat stille doch gemoedelijk aandoende leeszaaltje dat in een dépendance van het Koninklijk Paleis zelf voorkomt, in hartje Brussel en door ruimtegebrek in gezelschap van voornoemde archivaris ...

G. Janssens: *Het “archief van koning Albert I”: neerslag van de activiteit van een koning in bewogen jaren*, in: *Museum Dynasticum* (tijdschrift); jrg. 22, 2010, nr. 2.

(1) *Albert: een koning, een tijdsbeeld: tentoonstellingscatalogus* (Brussel, 1975), p. 61-62. De “gids”, de “leidraad” bij: *Albert I: Koning in een nieuw België* (n.a.v. een expositie te Brussel in het BELvue Museum en Koninklijk Paleis, van 25 november 2009 tot 28 februari 2010) biedt een zeer beknopte maar actuele visie en introductie op ’s Konings leven en werk

(2) Zie globaal het zgn. **calendarium** – per jaar, per maand en gebeurlijk schier week na week gerangschikt en opgedist. Vooral een verhelderend, handzaam overzicht van daden en feiten alsook over de handel en wandel in zijn eigenheid (en al eens extravagantie!) van onze tweede, al bij al een ware mecenas voor deze kuststad. Samengesteld en uitgegeven in de reeks “Oostendse historische publicaties” (nr. 14) door Ivan Van Hyfte i.s.m. Claudia Vermaut o.d.t. “*In het spoor van de Koning: Leopold II in Oostende 1865-1909*”.

(3) *Le Carillon*; 18-19 december 1909, p. 2.

(4) L. de Lichtervelde: *Albert I*, in: *Revue générale*, 15 maart 1934, p. 264. Aangehaald door J. Willequet in zijn *Albert I, roi des Belges* (1979), p. 50 en 52.

(5) Dé burgemeester van het Oostende van de Belle Epoque-periode. In al haar glorie en pracht, welteverstaan voor de gegoeden, helaas niet voor de behoeftigen, - en deze beperking wordt wel eens over het hoofd gezien!

(6) *Le Carillon*; 18-19 december 1909, p. 3.

(7) *Le Carillon*; 28 december 1909, p. 2.

(8) *L’Echo d’Ostende*; 25-26 december 1909, p.1. Zie ook: A. Deseyne: *Elisabeth beeldhouwwerken* (Brugge, 1997), p. 10.

(9) Bedoeld wordt het sedert de vijftiger jaren in onbruik geraakte en afgebroken zgn spoorwegstation “*Oostende-Stad*”, thans Ernest Feysplein.

(10) Zie bv. het “*Bulletin de la Chambre de Commerce de l’Arrondissement d’Ostende*”; 1902, p. 154.

(11) *Le Carillon*; 18 augustus 1909, p. 2.

(12) R. Coelus: *De Ibis-Story 1906-1981: gedenkboek* (Bredene, 1981), p. 10-11.

(13) *Albert: een koning, een tijdsbeeld* (Brussel, 1975), p. 29

(13a) *L’Echo d’Ostende*; 29 januari 1911..

(13b) *L’Echo d’Ostende* ; 29 juni 1911 en *La Saison d’Ostende*; 2 juli 1911

(13c) *L’Echo d’Ostende*; 28 december 1911..

(13d) *Le Carillon*; 9, 18 en 20 augustus 1913 en *De Duinengalm*; 23 april 1920 (sic)..

(14) *Leve Prinses Marie-José* [!], in: *De Zeewacht*; nr. 31, 4 augustus 1928, p. 1.

(15) Marie-José: *Albert et Elisabeth de Belgique: mes parents* (Brussel, 1999²), p. 46.

(16) Marie-José: *o.c.*, p. 52.

(17) Ed. Moreaux: [*Rouwhulde Koning Albert I*], in: *Gemeentebld der Stad Oostende*; 1934, p. 585.

(18) D. Deschacht: *Straatnamen van Oostende, van A tot Z* (Oostende, 1998), p. 105.

(19) E Smisjaert: *Hier schouw ik over zand en zee: het vorstelijk memoriaal van Leopold II in Oostende*, in: *Open Monumentendag Oostende 2001*, p. 19.

- (20) (Krant:) Het Nieuws van de Dag; 30 juni 1906. Aangehaald in: R. Coelus: *o.c.*, p. 5-6.
- (21) La Saison d'Ostende; 7 september 1899, p. 4.
- (22) J. Cleeremans: *La naissance et l'enfance de Léopold III*, in: Museum Dynasticum (tijdschrift); 201, nr. 2, resp. 39 en 45.
- (23) Tentoonstelling IBIS 1906-2006.
- (24) In een tot dusver. onuitgegeven.. spreekbeurt voor "De Plate" van leraar, gids en essayist Dirk Beirens over de Mariakerkse (Oostende) hotelier en romanschrijver Gaston Duribreux (1903-1986)..
- (25) Haar broer was de Antwerpse kunstschilder Robert Mols (1848-1903). Zie N. Hostyn: *R.M.*, in: Nationaal Biografisch Woordenboek, deel 11 (1985).
- (26) G. Devos: *Osterrieth Familie: négociants, banquiers*, in: Dictionnaire des patrons en Belgique (Bruxelles, 1996), p. 494-495: ill.
- (27) Le Carillon; 9 mei 1911, p. 2.
- (28) R. Coelus: *o.c.*, p. 71.
- (29) Le Carillon; 14-15 maart 1908, p. 3 en 24-25 april 1909, p. 3.
- (30) A. Adriaenssen: *Marie-José: laatste koningin van Italië* (Leuven, 1999), p. 13.
- (30a) E. Smisjaert: *Oostende, opnieuw "Koninklijke Residentie"?: afbraak Chalet, bouw "Koninklijke Villa": 1953-1956*, in: De Plate; 2003, p. 232-237 en 253-262 alsook 2004, p. 53-62 en 148-163.
- (30b) J.P. Falise: *Huize Louise Marie*, in: De Plate; nr. 12, december 1997, p. 260-264.
- (31) Le Carillon; 8-9 januari 1910, p. 2. Zie ook: ibidem; 30 december 1909, p. 2 en 6 januari 1910, p. 2.
- (32) Le Carillon; 13 januari 1910, p. 2.
- (33) Le Carillon; 19-20 maart 1910, p. 1.
- (34) Le Carillon; 24 maart 1910, p. 2.
- (35) Le Carillon; 31 maart 1910, p. 2.
- (36) Le Carillon; 2-3 april 1910, p. 2.
- (37) Le Carillon; 5 april 1910, p. 2.
- (38) Le Carillon; 2-3 april 1910, p. 2 en 28 juni 1910, p. 2.
- (39) Le Carillon; 9-10 april 1910, p. 3.
- (40) en (41) Le Carillon; 30 april-1 mei 1910, p. 3.
- (41a) Enkele malen troffen wij zijn half-grappend bedoelde maar spitse opmerking aan: "Ik heb een onfeilbaar middel om te weten of ik *incognito* ben gebleven", zei de toen Prins Albert,. "als mijn adjudant in het restaurant vóór mij bediend wordt, zit het goed".
- (42) Le Carillon; 4-5 juni 1910, p. 1.
- (43) Le Carillon; 9 juni 1910, p. 2.
- (44) O. Vilain: *De indiscretie van een verzamelaar*, in: De Plate; januari 1983, p. 16.
- (44a) Via de Noordnederlandse databank: **Kranten. Kb. nl**
- (45) Le Carillon; 18-19 juni 1910, p. 3.
- (46) Le Carillon; 25-26 juni 1910, p. 3.
- (47) Jacques Willequet: *Albert I, roi des Belges* (1979), p. 263.
- (48) Le Carillon; 7 juli 1910, p. 2. Eerder aangehaald door Emile Smisjaert: *De "Alberta": het koninklijk jacht van Leopold II*, in: Mededelingen van de Koninklijke Belgische Marine Academie, Boek 31 (1996-2000), p. 89 en 93.
- (49) *Un roi alpiniste*, in: Marie José: *o.c.*, p. 115-119.
- (50) J. Willequet: *o.c.*, p. 257. Zie ook: Wim Van Gelder: *In het voetspoor van Koning Albert I : een zwerftocht door het "Paradijs van Europa" (Südtirol)*. – Itegem, 2000. – P. 159 e.v.
- (51) Le Carillon; 22 juli 1910, p. 2..
- (52) Le Carillon; 22 juli 1910, p. 2.
- (53) Le Carillon; 29 september 1910, p. 2.
- (54) Le Carillon; 6 oktober 1910, p. 5.
- (55) Le Carillon; 19-20 november 1910, p. 3.

- (56) Le Carillon; 3-4 december 1910, p. 2.
- (57) Le Carillon; 12 januari 1911, p. 2.
- (58) R. Coelus: *o.c.*, p. 43.
- (59) Le Carillon; 17 januari 1911, p. 2.
- (59a) L'Echo d'Ostende; 2 februari 1911.
- (60) Le Carillon; 11 april 1911, p. 2.
- (61) Le Carillon; 19-20 maart 1910, p. 1.
- (62) Le Carillon; 11 april 1911, p. 2.
- (63) Le Carillon; 9 mei 1911, p. 2.
- (63a) L'Echo d'Ostende; 4 mei 1911.
- (64) Le Carillon; 23 mei 1911, p. 2.
- (65) Le Carillon; 8 juni 1911. De Koning had er nochtans uitdrukkelijk op aangedrongen om geen officiële begroeting te moeten ondergaan Tevergeefs
- (66) Le Carillon; 8 juni 1911, p. 3.
- (67) Marie- José: *o.c.*, p. 99-100.
- (68) Marie- José: *o.c.*, p. 123.
- (68a) L'Echo d'Ostende; 13 juli 1911.
- (69) Le Carillon; 21 juli 1911, p. 2 en 28 juli, 1911, p. 2
- (69a) Marie-José: *o.c.*, p.58..
- (70) Le Carillon en La Saison d'Ostende; 21 juli 1911.
- (70a) Echo d'Ostende; 13 juli 1911.
- (70b) Le Phare; 13 juni 1934
- (70c) Waarschijnlijk naar analogie met "Ivanhoe", een boeiende en nog immer gesmaakte roman van Sir Walter Scott ...
- (70d) Veel meer nog over haar in: A. Adriaenssen: *o.c.* , p.18-21.
- (70^e) La Saison d'Ostende; 25 juni 1911, p. 2.
- (71) Le Carillon; 21-22 oktober 1911, p. 3 en 14 december 1911, p. 2.
- (72) Le Carillon; 5 december 1911, p. 2.
- (73) Le Carillon; 19 december 1911, p. 4 en p. 2.. Zie ook: *ibidem*; 9 april 1914, p. 2.
- (73a) Le Carillon d.d. 14 december 1911. Zie ook *ibidem*; 27/2/1912, 8/6/1912 en 28/4/1914 (*d'Ostende à Middelkerke*).
- (74) Le Carillon; 21 december 1911, p. 2.
- (75) Le Carillon; 11-12 januari 1912, p. 2..
- (76) Le Carillon; 10 augustus 1911, p. 2 en 23-24 september 1911, p. 5.
- (77) Le Carillon; 17 februari 1912, 22 februari 1912, p. 2 en 2-3 maart 1912, p. 3.
- (78) Le Carillon; 27 februari 1912, p. 2 en 8-9 juni 1912, p. 3.
- (79) Le Carillon; 1 juni 1912, p. 2.
- (80) Le Carillon; 8-9 juni 1912, p. 3.
- (81) E. Smisjaert: *Een eeuw Oostendse burgemeesters*, in: Open Monumentendag Oostende 2000, p. 63.
- (82) Le Carillon; 11 juni 1912, p. 2.
- (83) Le Carillon; 3 juli 1912, p. 2
- (83a) Le Carillon; 9 september 1912..
- (84) Marie José: *o.c.*, p. 119.
- (84a) Le Carillon; 23-24/12/1911, 24/9/1912, 16/9/1913, 19/9/1928. Le Journal de la Côte; 1/12/1928 (gedetailleerd). Echo d'Ostende; 28/9/1912. La Saison d'Ostende; 20/9/1913.
- (85) Le Carillon; 17 december 1912, p. 2 en 24 december 1912, p. 2.
- (86) Le Carillon; 4-5 januari 1913, p. 3.
- (87) Le Carillon; 7 januari 1913, p. 2.
- (88) Le Carillon; 6 maart 1913, p. 2.
- (89) Le Carillon; 8-9 maart 1913, p. 3.
- (90) Le Carillon; 15-16 maart 1913, p. 2 en La Saison d'Ostende; 23 februari 1913.

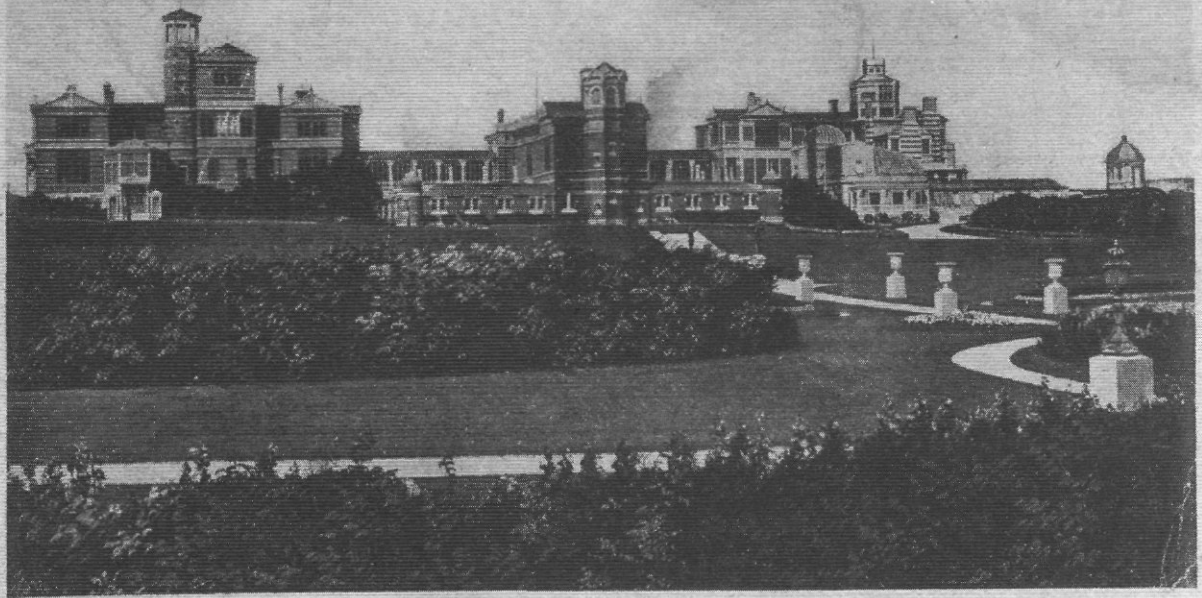
- (91) Le Carillon; 29 mei 1913, p. 1. Zie ook E. Smislaert: *Hier schouw ik over zand en zee*, in: Open Monumentendag Oostende 2001, p. 17.
- (92) R. Coelus: *o.c.*, p. 56.
- (93) Le Carillon; 23 juni 1913.
- (94) Le Carillon; 21 juli 1913, p. 2.
- (94a) La Saison d'Ostende; 31 juli 1913.
- (95) Le Carillon; 2-3 augustus 1913, p. 1.
- (96) Le Carillon; 9-10 augustus 1913, p. 1.
- (96a) La Saison d'Ostende; 9 (sic) augustus 1913.
- (96b) La Saison d'Ostende; 7 augustus 1913.
- (96c) Le Carillon; 11 augustus 1913.
- (96d) La Saison d'Ostende; 9 augustus 1913 en "Le Carillon"; 9, 18 en 20 augustus 1913.
- (97) Le Carillon; 11 augustus 1913, p. 2 (a).
- (98) *Erzherzog Franz Ferdinand: der Thronfolger, das Attentat, das Museum Artstetten* (Neder-Oostenrijk), in: Michelin Reiseführer Oesterreich (1993), p. 49-51 (met portret). Zie ook Jean-Louis Thiériot: *François Ferdinand d'Autriche: de Mayerling à Sarajevo* (2005).
- (99) Aleks Deseyne: *Raversijde: geschiedenis van het Koninklijk Domein* (Brugge, 1993), p. 12. Hij reserveerde een beknoptere versie voor het tweetalige tijdschrift over de Belgische monarchie dat "Museum Dynasticum" heet (jrg. 9, 1997, nr. 2, p. 24-32 o.d.t. "Het voormalig Koninklijk Domein te Raversijde". Acht jaar later greep een grootse retrospectieve plaats, "100 jaar Koninklijk Domein Raversijde, 1 juli-11 november 2005", vergezeld door de uitgave van een viertalige, gelijknamige catalogus die talrijke onuitgegeven foto's bevat. De provincie, ere-conservator dhr. Deseyne en medewerkers hebben goed werk verricht.
- (100) *Het Koninklijk Domijn te Raversijde*, in: De Zeewacht; 18 augustus 1934, p. 1.
- (100a) *Monsieur Collard*, in: Le Littoral; 18 augustus 1934. Hij was toenmaals de ere-directeur met veel prestige van wat men nu de *Stedelijke Groendienst* noemt. Uit de lofredenen o.m.: "(...) Il y mit toute son âme de fonctionnaire consciencieux et tout son coeur d'artiste (...)".
- (100b) Le Littoral; 24 juni 1914.
- (100c) Echo d'Ostende; 30 november 1912.
- (101) Le Carillon; 21 augustus 1913, p. 2..
- (102) Le Carillon; 23-24 augustus 1913, p. 1..
- (103) *Albert: een Koning, een tijdsbeeld: [tentoonstellingscatalogus]*, (Brussel, 1975), p. 57.
- (104) Laurence Van Ypersele: *Le roi Albert: histoire d'un mythe* (1995), p. 301.
- (105) P. Goemaere: *Albert Ier loin des foules* (Brussel, 1935), p. 104. Aangehaald in voetnoot (103), p. 57.
- (106) Dirk Pertz: *Het sociaal toerisme*, in: *Te kust en te kuur: badplaatsen en kuuroorden in België* (1987), p. 159-160.
- (107) Le Carillon; 16 september 1913, p. 2 en 16 oktober 1913, p. 2.
- (108) Le Carillon; 29 januari 1914, p. 2.
- (109) Le Carillon; 13 november 1913.
- (110) Le Carillon; 20 november 1913, p. 2.
- (111) Le Carillon; 15 januari 1914, p. 2.
- (111a) Le Littoral; 14/2/1914, p. 2.
- (111b) L'Echo d'Ostende; 7 maart 1914 en Le Littoral, 28 februari 1914 (*Le Boeuf, le médecin du Roi*).
- (111c) Le Littoral; 28 maart 1914.
- (112) Le Carillon; 9 april 1914, p. 2.
- (113) Le Carillon; 16 april 1914, p. 2.
- (113a) Le Littoral; 15 april 1914.
- (113b) Le Littoral; 18 april 1914, p. 2.
- (114) Le Carillon; 25-26 april 1914, p. 2.
- (114a) *D'Ostende à Middelkerke*, in: Le Carillon; 28 april 1914, p. 1.

- (115) Le Carillon; 18 juni 1914, p. 3 en Echo d'Ostende; 17 juni 1914.
 (115a) en (115b) Le Littoral; 24 juni 1914.
 (115c) L'Echo d'Ostende; 27 juni 1914.
 (116) Marie José: *o.c.*, p. 123.
 (117) Le Carillon; 11-12 juli 1914, p. 3 en Le Littoral; 4 juli 1914 en 15 juli 1914.
 (117a) Le Littoral; 15 juli 1914.
 (117b) Le Littoral; 18 juli 1914.
 (117c) Le Littoral; 22 juli 1914, p. 3..
 (118) Marie José: *o.c.*, p. 149.
 (119) J. Willequet: *Albert Ier, roi des Belges* (1979), p. 101.
 (119a) Le Journal de la Côte; 23 maart 1927.
 In de oorspronkelijke autograaf staat te lezen: "Cher Monsieur de Cuyper. Profondément touchée des sentiments qu'avec toutes les mères, les épouses, les filles et les soeurs de nos vaillants soldats d'Ostende et du littoral, vous avez bien voulu songer à m'exprimer en ces heures d'angoisse, Je vous prie de leur dire ma reconnaissance emue et mes voeux les plus ardents. Croyez vous-même, Cher Monsieur de Cuyper, que je suis d'autant plus sensible à ce précieux témoignage de sympathie qu'il m'est adressé par un interprète qui ne peut douter de mon sincère attachement. (s.) Elisabeth".
 (119b) *De Panne leeft*: informatieblad; 2009, nr. 6, p. 20-21. Zie ook: www.pannetheka.net/gebouwen/gebouwen_met_een_geschiedenis.dwt
 (119c) Sophie De Schaepdrijver: *De Grote Oorlog: het koninkrijk België tijdens de Eerste Wereldoorlog* (1997), p. 98-99.
 (120) Albert I: *Carnets et correspondance de guerre 1914-1918* / ed. par M.-R. Thielemans (1991), p. 161.
 (121) Le Carillon; 22 juni 1919, p. 3. Eerder aangehaald door E. Smislaert: *Oostende, opnieuw "Koninklijke Residentie?"*, in: De Plate; jrg. 32, nr. 11, november 2003, p. 235.
 (122) "*La Chronique des Travaux publics*". Aangehaald in: Le Carillon; 11 april 1911, p. 2 en La Saison d'Ostende; 13 april 1911.
 (123) Ibidem. Geciteerd in: "Le Carillon", 7 november 1911, p. 2 en "L'Echo d'Ostende"; 9 november 1911.
 (123a) L'Echo d'Ostende; 12 mei 1912 en Le Carillon; 11 mei 1912.
 (124) Le Carillon; 29 oktober 1912, p. 2..
 (125) Le Carillon; 18-19 januari 1913, p. 3.
 (125a) Le Carillon; 15 februari 1913.
 (126) Le Carillon; 6 maart 1913, p. 2.
 (127) Le Carillon; 21-22 juni 1913, p. 2.
 (128) Le Carillon; 28-29 juni 1913, p. 2.
 (129) Le Carillon; 25 augustus 1913, p. 2.
 (130) Le Carillon; 21 oktober 1913.
 (131) Le Carillon; 15-16 november 1913, p. 2.
 (132) Le Carillon; 29 januari 1914, p. 2.
 (132a) Le Littoral; 28 maart 1914.
 (133) Le Carillon; 23 juni alsook L'Echo d'Ostende en Le Littoral; 24 juni 1914.
 (134) Le Carillon; 24 juli. Le Littoral, L'Echo d'Ostende en La Saison d'Ostende; 25 juli 1914.
 (134a) L'Echo d'Ostende; 15 februari 1930.
 (135) en (136) R. Jansoone: *Oostende en de zeevisserij tijdens de Eerste Wereldoorlog*, in: De Plate"; jrg. 33, nr. 4, april 2004, p. 111-112.

Ostende

La Chalet Royal

OSTENDE — *La plage et le chalet royal*
The sea-shore and the royal chalet

